

Några rättsliga sanktioner vid överträdelse av lojalitetsplikten enligt aktiebolagsrätten

Linus Larsson

Kandidatuppsats i handelsrätt

HARH10

HT-13

Handledare

Krister Moberg

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	15
1.1 Bakgrund	15
1.2 Syfte och frågeställning.....	16
1.3 Avgränsningar	17
1.4 Metod och material.....	17
1.5 Disposition.....	19
2. Styrelsen, styrelseledamot och VD i ett aktiebolag - en introduktion	21
2.1 Inledning.....	21
2.2 Allmänt om styrelseledamot och VD	21
2.2.1 Styrelsen – ett av bolagsorganen	21
2.2.2 Styrelsens, styrelseledamöternas och VD:s uppgifter	22
2.3 Styrelsens rättsliga ställning.....	23
2.4 Styrelseledamotens och verkställande direktörs rättsliga ställning.....	23
2.5 Avslutande kommentar.....	25
3. Majoritets- och minoritetsperspektiv i ett aktiebolag.....	27
3.1 Inledning.....	27
3.2 Majoritetsperspektivet i ABL.....	27
3.2.1 Majoriteten bestämmer.....	27
3.2.2 Majoritetens möjligheter att övervaka styrelse och VD.....	28
3.2.3 Företagsledningens illojala agerande i förhållande till majoriteten ..	28
3.3 Minoritetsperspektivet.....	29
3.3.1 Minoriteten - en utsatt grupp	29
3.3.2 Minoritetsskyddet i ABL.....	29

3.3.3	Företagsledningens illojala agerande i förhållande till minoriteten ..	32
3.4	Företagsledningens illojala agerande i förhållande till majoriteten och minoriteten.....	32
3.5	Avslutande kommentar.....	33
4.	Styrelseledamot och VD:s lojalitetsplikt	34
4.1	Inledning.....	34
4.2	Lojalitetsplikten – en introduktion	34
4.2.1	Lojalitetsplikten i olika sammanhang.....	34
4.2.2	Lojalitetspliktens rötter – sysslomanansvar	34
4.2.3	Identifiering av lojalitetsplikten	37
4.3	Bolagets intresse.....	38
4.4	Lojalitetsplikten enligt aktiebolagsrätten, ej reglerad i ABL	39
4.4.1	Vad innebär den?.....	39
4.4.2	Tre centrala områden.....	39
4.5	Lojalitetsplikten som regleras/konkretiseras i ABL	42
4.5.1	Jävsbestämmelserna	42
4.5.2	Generalklausulen och likhetsprincipen	43
4.6	Vem skyddar lojalitetsplikten i ett aktieägarperspektiv?	44
4.7	Majoritets- och minoritetsaspekter på lojalitetsplikten	45
4.8	Avslutande kommentar.....	46
5.	Majoritetens och minoritetens möjligheter att åberopa rättsliga sanktioner vid överträdelse av lojalitetsplikten.....	47
5.1	Inledning.....	47
5.2	Ogiltighetstalan	47
5.2.1	Ogiltighetstalan – en introduktion.....	47
5.2.2	Kan ogiltighetstalan föras på grund av att företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten?	49
5.2.3	Majoritetens möjligheter att agera.....	50

5.2.4	Minoritetens möjligheter att agera	50
5.2.5	Några kommentarer	51
5.3	Företagsledningens skadeståndsansvar	51
5.3.1	Företagsledningens skadeståndsansvar – en introduktion	51
5.3.2	Skadestånd till bolaget (internt ansvar)	56
5.3.3	Föreligger förutsättningar för aktieägare att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten? (externt ansvar)	58
5.4	Särskild granskning	60
5.4.1	Förutsättningar för att erhålla särskild granskning - en introduktion	60
5.4.2	Kan en minoritet erhålla särskild granskning då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten?	61
5.4.3	Några kommentarer	61
5.5	Avslutande kommentar	61
6.	Några sammanfattande kommentarer och slutsatser	63

Summary

The main purpose with this essay has been to find out what legal sanctions majority and minority shareholders can plead when member of the Board or CEO not observed the duty of loyalty in accordance with company law. The duty of loyalty is seen from the majority and minority shareholders perspective in the essay.

I have used the traditional method of law and the classical legal sources of law in this essay.

The doctrine treats the duty of loyalty in detail and is characterized by a few writers. Writers such as Dotevall, Nerep & Samuelsson, Taxell, Åhman, Stattin and Bergström & Samuelsson, whose literature have contributed valuable knowledge to me.

The conclusion is that the duty of loyalty protects the company's interest, which can be equated to the shareholders common interest. The legal sanctions the majority or minority shareholders can plead when member of the Board or CEO not observed the duty of loyalty is mainly annulment, indemnity and special audit. There are different conditions for the legal sanctions depending on what part of the duty of loyalty that forms the basis for action. Majority and minority shareholders have various opportunities to act when member of the Board or CEO not observed the duty of loyalty. The duty of loyalty has two sides as it provides different opportunities for different ownership groups to act, unlike the other side, which protect all shareholders.

Sammanfattning

Det huvudsakliga syftet med denna uppsats har varit att ta reda på vilka rättsliga sanktioner majoritets- respektive minoritetsägare kan åberopa då styrelseledamot och VD försummat lojalitetsplikten enligt aktiebolagsrätten. Lojalitetsplikten ses ur majoritets- respektive minoritetsägarnas perspektiv i uppsatsen.

Jag har valt att använda mig av rättskälleläran då denna metod utifrån mitt syfte förefaller lämpligast. De klassiska rättskällorna lag, förarbeten och doktrin ligger till grund för uppsatsen.

Doktrin behandlar lojalitetsplikten utförligt och präglas av ett fåtal auktoriteter inom ämnet. Dotevall, Nerep & Samuelsson, Taxell, Åhman, Stattin och Bergström & Samuelsson, vars litteratur har bidragit med värdefulla kunskaper till mig och denna uppsats.

De slutsatser jag kan dra är att lojalitetsplikten skyddar bolagets intresse, vilket kan likställas med samtliga aktieägares gemensamma intresse. De rättsliga sanktioner ägargrupperna främst kan åberopa då styrelseledamot eller VD försummat lojalitetsplikten är ogiltighetstalan, skadestånd och särskild granskning. Det föreligger olika förutsättningar för de rättsliga sanktionerna beroende på vilken del av lojalitetsplikten som ligger till grund för talan. Majoritets- respektive minoritetsägarna har olika möjligheter att agera då styrelseledamot eller VD har försummat lojalitetsplikten. Lojalitetsplikten har två sidor då den ger olika möjligheter till olika ägargrupper att agera till skillnad från den andra sidan som skyddar alla aktieägare.

Förord

Under höstterminen 2013 har jag författat denna uppsats inom aktiebolagsrätten och det är med stor glädje och lättnad jag nu kan lämna in min uppsats.

Arbetet har varit krävande men väldigt berikande. Jag har fått mycket ny kunskap om företagsledningens lojalitetsplikt och dess förhållande till majoritets- och minoritetsägarna.

Jag vill tacka min handledare Krister Moberg för hans hjälp under denna process.

Lund 16 december 2013

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
HB	Handelsbalk
JT	Juridisk tidskrift
NJA	Nytt juridiskt arkiv avdelning I
NJA II	Nytt juridiskt arkiv avdelning II
Prop.	Proposition
SFS	Svensk författningssamling
SkI	Skadeståndslagen (1972:207)
SOU	Statens offentliga utredningar
VD	Verkställande direktör

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Aktiebolagets konstruktion är associerad med vissa karakteristiska motsättningar mellan olika intressekategorier. De konflikter som uppstår kännetecknas ofta av att någon vill åsidosätta bolagets vinstsyfte enligt 3 kap. 3§ i aktiebolagslagen (2005:551, i fortsättningen benämns den som ABL) och utnyttja bolaget för att tillgodose sina egna syften och mål. Den främsta anledningen till motsättningarna mellan intressentkategorierna i aktiebolaget uppkommer till följd av de ofullständiga insyns- och övervakningsmöjligheter som gör den ena parten underlägsen.¹

En av de mest framträdande konflikterna i ett aktiebolag är intressekonflikten mellan aktieägare och bolagsledningen. Aktiebolagslagen skapar i sig inga garantier för att styrelsen och verkställande direktören enbart prioriterar aktieägarnas gemensamma intresse av värdemaximering framför sina egna mål. När företagsledningen har avvikande preferenser från bolagsintresset kommer dessa att konkurrera med varandra. Då det uppstår svårigheter att övervaka ledningens beslutsfattande skapas det betydande handlingsutrymme för bolagsledningen.² Av styrelseledamots och verkställande direktörs unika ställning och det ansvar för förvaltningen av främmande förmögenhetsintresse som ligger inom uppdraget, följer en lojalitetsplikt i likhet med vad som gäller i andra uppdragsförhållande.³ Styrelseledamot och verkställande direktör har plikt att undvika att orsaka skada och vara lojal mot bolagets intresse.⁴ Lojalitetsplikten får en betydande roll då det är svårt för aktieägarna att ständigt övervaka bolagsledningens beslutsfattande.

Makten i ett aktiebolag vilar på majoritetsprincipen, alltså kan en majoritet styra valet av företagets styrelse, som sedan kan utse företagets verkställande direktör.

¹ Bergström & Samuelsson (2012) s. 17

² Bergström & Samuelsson (2012) s. 65

³ Dotevall (1989) s. 261

⁴ Dotevall (1989) s. 261 med hänvisning till prop. 1975:103 s. 374 ff

Den verkställande direktören fattar sedan samtliga operativa beslut inom den löpande förvaltningen. Majoritetsägaren har därmed rätt att bestämma över företagets skötsel och vilka personer som ska ha det direkta ledningsansvaret. Lagstiftaren har infört olika former av tvingande minoritetsskyddsregler för att motverka att majoriteten missbrukar sin makt. Minoritetsskyddsreglerna inskränker men stävjar inte majoritetens handlingsfrihet.⁵

Majoritets- och minoritetsägare intar olika ställningar i förhållande till bolaget och bolagsledningen. Majoriteten har större möjlighet än minoriteten att övervaka bolagsledningen.⁶ Därmed får också bolagsledningens illojala handlande gentemot de två ägargrupperna olika betydelser. Lojalitetsplikten kan alltså ses ur majoritetens respektive minoritetens perspektiv. Ägargruppernas olika innehav och ställningar spelar roll när det kommer till att åberopa rättsliga sanktioner, då det i flera fall finns röstgränser för att kunna utnyttja dessa.⁷

1.2 Syfte och frågeställning

Det huvudsakliga syftet med uppsatsen är att ta reda på vilka rättsliga sanktioner majoritets- respektive minoritetsägarna kan åberopa då styrelseledamot och VD försummat lojalitetsplikten enligt aktiebolagsrätten.⁸ I uppsatsen behandlas två av de grundläggande intressekonflikterna i aktiebolaget på ett sätt som jag inte anser har gjorts tidigare.⁹ Uppsatsens framställning av de två berörda intressekonflikterna blir därför speciell och kan förhoppningsvis tillföra ett intressant perspektiv till aktiebolagsrätten. Det är viktigt att förtydliga att lojalitetsplikten ses ur majoritets- och minoritetsägarnas perspektiv och fokus ligger inte enbart på de rättsliga sanktionerna, men det är den övergripande frågeställningen. Lojalitetsplikten har en framträdande roll i uppsatsen och är intressant då den till viss del får olika rättsliga betydelser för majoritets- respektive minoritetsägare.

⁵ Bergström & Samuelsson (2012) s. 20 ff

⁶ Bergström & Samuelsson (2012) s. 155-156

⁷ Bergström & Samuelsson (2012) s. 183

⁸ Synonymt med styrelseledamot och VD är begreppet företagsledning

⁹ Intressekonflikten mellan majoritets- och minoritetsägare samt intressekonflikten mellan företagsledning och aktieägare

Syftet kan formuleras i följande frågeställning:

Vilka rättsliga sanktioner enligt ABL kan majoritets- respektive minoritetsägarna åberopa då styrelseledamot och VD ej iakttagit lojalitetsplikten?

På grund av syftet så blir det nödvändigt att göra en relativt ingående redogörelse för lojalitetsplikten i uppsatsen.

1.3 Avgränsningar

Gällande uppsatsens avgränsning har jag av relevans- och utrymmesskäl valt att inte behandla samtliga aspekter av lojalitetsplikten och konflikten mellan majoritets- och minoritetsägare. Vissa delar av lojalitetsplikten behandlas bara i korthet, t.ex. konkurrerande verksamhet, tystnadsplikten och affärsmöjligheter. En del områden av lojalitetsplikten har behandlats många gånger tidigare, därför berör jag enbart det som är väsentligt för min framställning. Det gäller även för intressekonflikten mellan majoritets- och minoritetsägare. Utifrån min frågeställning så är det inte relevant att behandla t.ex. aktieägaravtal och minoritetsrevisor. En viktig avgränsning som görs i uppsatsen är att enbart behandla svensk rätt. Aktiebolagslagens reglering är min utgångspunkt och min avsikt är att avgränsa mig till att enbart använda den. Det är viktigt att förtydliga att jag antar att det finns en majoritetsägare eller åtminstone en ägare som innehar en kontrollpost i aktiebolaget, när jag skriver om majoritets- och minoritetsägare. Om jag inte gjort det antagandet så hade det funnits allt för många möjliga aktieägarsituationer.

1.4 Metod och material

Metodvalet är en viktig del i uppsatsen, då det påverkar uppsatsen infallsvinkel. Metoden är även av stor relevans då läsaren får en chans att förstå hur författaren har resonerat kring sitt val av källor och fakta.

Juridiken är under ständig förändring, speciellt när man pratar om europarätten. När man arbetar med juridiken är det därför viktigt att ha ett arbetsmönster och en metod som är konsekvent. Det är omöjligt att ha kännedom om alla detaljfrågor,

därför måste man arbeta efter ett systematiskt mönster när man löser juridiska frågor och letar efter juridiskt material.¹⁰

Problemformuleringens utformning påverkas av vilken metod författaren väljer. Claes Sandgren gör i sin bok *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare* en uppdelning mellan tre juridiska metodinriktningar. Metoderna som Sandgren delar upp är *rättskälleläran*, *juridisk metod* och *rättsvetenskaplig metod*.¹¹

Rättskälleläran är det snävaste begreppet av de metoder Sandgren presenterar och brukar användas för att analysera gällande rätt. Rättskälleläran pekar ut de källor som skall, bör och får beaktas. Den här delen av läran är den *hårda* delen och framställs i vissa sammanhang som hela rättskälleläran. Rättskälleläran brukar även omfatta oskrivna principer och rättskälleprinciper så som lagtolkning, rättsfallstolkning och analog tolkning.¹²

Juridisk metod omfattar rättskälleläran men där utöver även olika aspekter kring faktahantering och hur fakta står i relation till rättskällorna. Juridisk metod brukar förklaras som aningen diffusare och bredare än rättskälleläran. Bevisvärdering och att tillämpa en rättsregel på ett visst faktiskt förhållande är två centrala delar i den juridiska metoden.¹³

Rättsvetenskaplig metod är det vidaste begreppet av de tre. Den innefattar rättskälleläran i vid mening och delar av juridisk metod men även andra metoder för att analysera rätten, t.ex. komparativ metod. Argumentation, att finna vägen och formulera relevanta problem som lämpar sig för rättsvetenskaplig bearbetning står i centrum i rättsvetenskaplig metod. Rättsvetenskaplig metod innefattar även empiriska metoder och insikter från andra vetenskaper så länge rätten är rättsvetenskaplig i den mån som ett juridiskt perspektiv.¹⁴

Utifrån mitt syfte så är rättskälleläran den metod som förefaller lämpligast. Med rättskälleläran kan jag på ett konkret sätt besvara min frågeställning och har ett tydligt tillvägagångssätt. I uppsatsen har de klassiska rättskällorna lag, förarbeten

¹⁰ Bernitz s.15

¹¹ Sandgren s. 36

¹² Sandgren s. 36

¹³ Sandgren s. 37 ff

¹⁴ Sandgren s. 39

och doktrin behandlats ingående och utgör grunden för rättsläget. I doktrin behandlas lojalitetsplikten ingående och därmed får doktrinen stort utrymme i uppsatsen, det gäller även majoritets- och minoritetsperspektivet som behandlas utförligt i doktrin. Om man ska se på doktrin med ett kritiskt perspektiv så är det författare som skriver sin uppfattning om ett aktuellt ämne. Doktrin är den rättskällan som enligt Sandgren kommer längst ner i rättskällevärdet. Fördelen med doktrin är som ovan nämnt att man kan få en tydligare beskrivning av ett ämne än genom de andra rättskällorna, såvida ämnet inte behandlas utförligt i de andra rättskällorna. Valet av doktrin har förefallit ganska naturligt, jag har använt mig av de största författarna inom mitt aktuella ämne och de författarna som behandlat ämnet på ett ingående sätt.

1.5 Disposition

Uppsatsen består av sex kapitel som kan delas in i fyra större delar. Kapitel två och tre ger en introduktion till styrelsen, styrelseledamot och VD i ett aktiebolag samt majoritets- och minoritetsperspektivet i ett aktiebolag. Kapitel två och tre är viktiga för att skapa en grund för resten av framställningen i uppsatsen och de utgör den första delen. Den andra delen av uppsatsen består av kapitel fyra där styrelseledamot och VD:s lojalitetsplikt i aktiebolaget behandlas mer ingående. Det som presenteras i kapitel fyra är väsentligt för de sanktioner som sedan presenteras i kapitel 5. Kapitel fem är den tredje delen och där behandlas de sanktioner som majoriteten respektive minoriteten kan åberopa då styrelseledamot försummat lojalitetsplikten. I den sista delen, vilket består av kapitel sex avslutas uppsatsen med några sammanfattande kommentarer och slutsatser.

2. Styrelsen, styrelseledamot och VD i ett aktiebolag - en introduktion

2.1 Inledning

Syftet med det här kapitlet är att ge en allmän beskrivning av styrelsens, styrelseledamots- och VD:s uppgifter och rättsliga ställning i ett aktiebolag. Kapitlet inleds med en allmän del om styrelsen. Sedan redogörs styrelsen, styrelseledamot och verkställande direktörs uppgifter. Därefter följer en förklaring av styrelsens, den enskilde styrelseledamotens och verkställande direktörens rättsliga ställning.

2.2 Allmänt om styrelseledamot och VD

2.2.1 Styrelsen – ett av bolagsorganen

Aktiebolagets bolagsstämma sammanträder i regel endast en gång om året. Det är upp till bolagets ledning, dvs. styrelsen och verkställande direktör att verka fortlöpande under tiden mellan bolagsstämmans sammanträden. Fram till nästa stämma svarar styrelsen för den övergripande förvaltningen. Det må ofta vara glest mellan styrelsens sammanträden, men bolagets VD representerar företaget dagligen. Företagsledningen sysslar såväl med intern förvaltning som att representera bolaget utåt genom avtal och andra rättshandlingar.¹⁵

Bolagsstämman är det högsta beslutande organet och har på stämman möjlighet att besluta om bolagets organisation och ge riktlinjer för förvaltningen. Aktieägarna har endast rätt att besluta i bolagets angelägenheter vid bolagsstämman enligt 7 kap. 1§ ABL. Därför är bestämmelserna kring krav på styrelse i aktiebolaget väsentliga då dessa aktualiserar styrelsen som det viktigaste förvaltande och kontrollerande organet. Ett aktiebolag måste ha en eller fler styrelseledamöter enligt 8 kap. 1§ 1st ABL. I fråga om publika aktiebolag finns det krav på minst 3

¹⁵ Sandström s. 210 ff

styrelseledamöter enligt 8 kap. 46§ ABL. Styrelsen skall utses på bolagstämman och i bolagsordningen får anges att en eller flera ledamöter får utses på annat sätt, 8 kap. 8§ ABL. I publika aktiebolag skall minst hälften av styrelseledamöterna utses av bolagsstämman vilket framgår av 8 kap. 8§ ABL respektive 8 kap. 47§ ABL.

2.2.2 Styrelsens, styrelseledamöternas och VD:s uppgifter

Styrelsen uppgift enligt 8 kap. 4§ 1st ABL är att ansvara för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter. Den bestämmelsen torde vara den mest övergripande beskrivningen av styrelsens uppgifter. Det framgår av 8 kap. 4§ 2st ABL att styrelsen fortlöpande skall bedöma bolagets ekonomiska situation. Enligt 8 kap. 4§ 3st ABL ska styrelsen ansvara för att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållande i övrigt kontrolleras. Av 8 kap. 4§ 4st ABL framgår att om styrelsen har delegerat uppgifter skall de fortlöpande kontrollera att delegationen kan upprätthållas. Vidare följer bestämmelser i 8 kap. 5-7§§ ABL om instruktioner om rapportering till styrelsen, arbetsordningen och instruktioner om arbetsfördelningen mellan bolagsorganen. I privata aktiebolag får styrelsen utse en VD enligt 8 kap. 27§ ABL. I publika aktiebolag så skall det finnas en VD enligt 8 kap. 50§ ABL. I de fall bolagstämman ger riktlinjer för förvaltningen måste styrelsen rätta sig efter dessa så länge de ej står i strid med 8 kap. 41§ 2st ABL, årsredovisningslagen eller bolagsordningen.¹⁶ Styrelsen består av en eller flera styrelseledamöter, i princip har alla styrelseledamöter samma uppgifter. Organisatoriska åtgärder kan dock i viss utsträckning försätta medlemmarna i olika ställningar: ordförande utses och vissa uppgifter anförtros medlemmar med speciella kvalifikationer.¹⁷ Styrelseordförande får ofta en ledande roll i styrelsearbetet.¹⁸

I det fall det finns en VD i aktiebolaget så skall denna sköta den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar enligt 8 kap. 29§ 1st ABL. Innebörden av uttrycket *löpande förvaltningen* framgår motsatsvis av 8 kap. 29§ ABL, ABL reglerar i själva verket bara vilka åtgärder som faller utanför den

¹⁶ Sandström s. 212 ff

¹⁷ Taxell (1988) s. 19-20

¹⁸ Taxell (1988) s. 17

löpande förvaltningen.¹⁹ Enligt förarbeten till ABL innefattas som huvudregel alla för driften nödvändiga åtgärder i den löpande förvaltningen.²⁰ Ytterligare uppgifter som åligger VD är att bereda och verkställa styrelsens beslut.²¹ I exceptionella fall har VD möjlighet att avvika från de begränsningar som normalt följer av hans eller hennes handlingsutrymme vilket är begränsat till den löpande förvaltningen. Enligt 8 kap. 29§ 2st ABL får bolagets VD även utan styrelsens bemyndigande vidta åtgärd som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är av osedvanlig beskaffenhet eller av stor betydelse, om styrelsens beslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet.²²

2.3 Styrelsens rättsliga ställning

Styrelsen är det ledande förvaltande organet enligt aktiebolaget, vilket nämns ovan. Styrelsens rättigheter och skyldigheter regleras i lag och bolagsordning. Styrelsen är en del av aktiebolagets organisation och står därmed inte i något motsatsförhållande till bolaget.²³ Uppfattningarna om styrelsens rättsliga ställning har skiljt på sig under årens lopp. Styrelsens rättsliga ställning har bland annat försökts inordnas under sysslomanna- och fullmakts institutet.²⁴ Man bör ej försöka inordna styrelsen under redan något existerande rättsinstitut enligt Taxell. Istället bär utgångspunkten vara ”den, att styrelsen har en ställning *sui generis*”.²⁵

2.4 Styrelseledamotens och verkställande direktörs rättsliga ställning

Styrelseledamotens uppdragsförhållande har i svensk rätt drag av ett sysslomannaförhållande då styrelseledamotens uppdrag är att handla åt annans räkning. Uppdragsförhållandet definieras som ett avtal att åta sig att utföra en

¹⁹ Bergström & Samuelsson (2012) s. 106 ff

²⁰ Prop. 1997/98:99 s. 222

²¹ Taxell (1988) s. 18

²² Bergström & Samuelsson (2012) s. 104

²³ Taxell (1983) s. 59

²⁴ Beträffande en utförlig redogörelse för olika uppfattningar om styrelsens rättsliga ställning, se Taxell (1983) s. 61

²⁵ Taxell (1983) s. 78

tjänst där uppdraget ej innefattar en anställning. Det finns idag ingen allmän lagstiftning för olika typer av uppdragsförhållanden.²⁶

Enligt 18 kap. 1§ Handelsbalken (i fortsättningen kallad HB) är en syssloman en person som givits fullmakt att utträta ärenden åt fullmaktsgivaren. Styrelseledamoten ska i sin sysslomansliknande ställning handla i bolagets intresse och visa bolaget omsorg.²⁷ Enligt förarbeten så ska styrelseledamoten iaktta samma omsorg som krävs av sysslomän i allmänhet. Styrelseledamot och VD är att betrakta som organ för bolaget och intar samtidigt en ställning som syssloman.²⁸ Uppfattningen i doktrin skiljer sig från synen i förarbetena på styrelseledamotens rättsliga ställning. I doktrin framställs att styrelseledamots rättsliga ställning bär drag av sysslomannaskap samt att förhållandet kan sägas vara sysslomansliknande.²⁹ Nerep och Samuelsson intar en förhållandevis kritisk ställning till styrelseledamots rättsliga ställning som sysslomannaskap.³⁰ I avsnittet 4.2.2 kommer styrelseledamotens ställning som syssloman redogöras mer ingående.

Styrelseledamotens och VD:s avtal har delvis olika karaktär. Som vi sett har kontraktet för styrelseledamot sin grund i uppdragsförhållandet vilket även kontraktet för VD har, dock har VD:s kontrakt arbetsrättsliga inslag. Både styrelseledamot och VD kan jämföras som sysslomän då de anförtros att agera för bolagets räkning enligt 18 kap HB.³¹ Taxell påpekar att VD tillhör bolagsledningen men dennas position är en annan än styrelsemedlemmarnas. VD är underordnad styrelsen men har en egen kompetens, den löpande förvaltningen. VD:s ställning och förhållande till styrelsen bedöms ofta utifrån det avtal som ingåtts utöver vad lagen anger. VD är kontinuerligt verksam i ledningen av bolaget och antas ha mera kännedom om bolagets förhållande och verksamhet än styrelsemedlemmarna. Därmed ges VD bättre möjligheter än styrelsens medlemmar att bedöma följderna av sitt handlande. Trots att VD är en del av bolagsledningen ingår han inte i det kollegiala organ som styrelsen anses vara,

²⁶ Dotevall (2008) s. 159 ff

²⁷ Dotevall (2008) s. 159

²⁸ Prop. 1910:54 s. 149 jmf. SOU 1941:9 s. 323 och Prop. 1975:103 s. 377 och s. 540

²⁹ Dotevall (2008) s. 159 ff jmf Åhman s. 650 med hänvisning till Nicander i JT 1995-96 s. 45

³⁰ Nerep & Samuelsson (2007) s. 340-341

³¹ Sandström s. 254 ff

därmed framträder hans individuella ansvar tydligare än styrelsemedlemmarnas.³² Då man jämför uppdraget som styrelseledamot och uppdraget som VD visar det sig att uppdraget som VD i större utsträckning liknar ett anställningsförhållande än styrelseuppdraget, som mer bär karaktären av ett uppdragsförhållande.³³ Det som skiljer VD:s uppdrag ifrån ett anställningsförhållande är att VD även har en ställning som organ i bolaget. Dotevalls slutsats är att styrelseledamot och VD har en rättslig ställning *sui generis*; en organställning i den omtalade värderingsfria meningen med drag av sysslomannaskap.³⁴

2.5 Avslutande kommentar

De slutsatser som är intressant att ta med sig från det här kapitlet är att styrelsen ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter. Då det finns en VD i aktiebolaget ansvarar denna för den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. En viktig slutsats är den distinktion som görs mellan styrelsen och styrelseledamoten. Styrelsen beslutar i form av ett kollegialt organ medan styrelseledamoten anses inta en annan ställning i uppdragsförhållandet. Styrelseledamot och VD intar båda en uppdragsställning men VD:s kontrakt har arbetsrättsliga inslag.

³² Taxell (1988) s. 20 ff

³³ Dotevall (2008) s. 159-160

³⁴ Dotevall (2008) s. 160

3. Majoritets- och minoritetsperspektiv i ett aktiebolag

3.1 Inledning

Syftet med det här kapitlet är att se aktiebolaget ur ett majoritets- och minoritetsperspektiv. Först behandlas majoritetsperspektivet i aktiebolaget, därefter minoritetsperspektivet. Ägargrupperna har olika mycket inflytande i aktiebolaget och får olika ställningar i förhållande till företagsledningen, vilket redogörs i kapitlet.

3.2 Majoritetsperspektivet i ABL

3.2.1 Majoriteten bestämmer

Den svenska marknaden kännetecknas av att företag med noterade aktier har ett koncentrerat ägande.³⁵ Små och medelstora aktiebolag har oftast koncentrerat ägande vilket inte förefaller särskilt märkligt.³⁶ Om ett bolag har en aktieägare med ett innehav som består av mer än 50 procent av rösterna kan denne normalt sett utse bolagets styrelse på egen hand. Då majoritetsägaren valt en styrelse som i sin tur väljer en VD som anses vara ”lojal”, kommer sedan allt beslutsfattande i praktiken domineras av majoritetsägaren. I aktiebolag med noterade aktier räcker det för en dominerande ägare med långt mindre än 50 procent av rösterna för att utöva ett långtgående inflytande över bolagets ledning och förvaltning.³⁷ En dominerande ägare innehar en kontrollpost och kan även kallas för kontrollägare. Kontrollposten refererar till att en aktieägare har en så stor röstandel att ingen annan aktieägare kan motsätta sig dennes förslag till beslut på bolagsstämman.³⁸

³⁵ Bergström & Samuelsson (2012) s. 149

³⁶ Bergström & Samuelsson (2012) s. 149-150

³⁷ Bergström & Samuelsson (2012) s. 151 ff

³⁸ Bergström & Samuelsson (2012) s. 164

Kontrollaktieägaren förfogar över bolagets resurser och därmed kan dennes inflytande resultera i att beslut fattas som främjar dennes egna syften på bekostnad av bolaget.³⁹

3.2.2 Majoritetens möjligheter att övervaka styrelse och VD

Det är stora kostnader och resurser förknippade med att få information om företagets verksamhet och bolagsledningens kompetens. Därmed är värdet av en förbättring eller övervakning av företaget ringa för en enskild aktieägare med ett litet innehav. De små aktieägarna antas därför föredra att åka snålskjuts på de andras övervakningsarbete. I ett aktiebolag med spritt ägande blir därmed resultatet att aktieägarnas intressen inte bevakas i erforderlig utsträckning.⁴⁰ Om en aktieägare med stort intresse i företaget, dvs. en stor kapitalandel, aktivt övervakar bolagets ledning minskar bolagsledningens handlingsutrymme. Vid ägarkoncentration och majoritetsägare ökar incitamenten att övervaka bolagsledningen, men samtidigt försämras ledningens handlingsutrymme och möjligheten att ta egna initiativ.⁴¹ En kontrollägare kan vinna företagsledningens lojalitet i större utsträckning än bolaget som sådant med följderna att ledningen varken tillgodoser företaget eller sina egna intressen utan kontrollaktieägarens.⁴² En kontrollaktieägare antas utse styrelsen på egen hand, vilket det redogjorts för tidigare. Styrelsens kontroll av den verkställande ledningen kommer förmodligen utformas i enlighet med huvudägarens strategi utifrån aktieinnehavet.⁴³

3.2.3 Företagsledningens illojala agerande i förhållande till majoriteten

När aktieägarna delegerar beslutsfattande till bolagsledningen, som inte själva bär det fulla förmögenhetskONSEKVENSA av de beslut som fattas, kan ledningen låta sig vägledas av andra intressen än vinstsyftet i 3 kap. 3§ ABL.⁴⁴ Aktiebolagslagen skapar i sig inga garantier för att styrelsen eller VD uteslutande prioriterar aktieägarnas gemensamma intresse av vinst framför sina egna mål. Det kan vara så att styrelseledamot och VD helt saknar ägarintresse, då behöver de inte ta några

³⁹ Bergström & Samuelsson (2012) s. 152-153

⁴⁰ Bergström & Samuelsson (2012) s. 155-156

⁴¹ Bergström & Samuelsson (2012) s. 156

⁴² Bergström & Samuelsson (2012) s. 156

⁴³ Bergström & Samuelsson (2012) s. 152-153

⁴⁴ Bergström & Samuelsson (2012) s. 155

direkta ekonomiska konsekvenser av sina beslut.⁴⁵ När bolagsledningen har avvikande preferenser så konkurrerar dessa med bolagsintresset. De ledamöter som utses av kontrollaktieägare kan välja att tillgodose vissa specifika ägarintressen på bekostnad av bolagets och aktieägarnas gemensamma intressen.⁴⁶ Det är alltså möjligt att företagsledningen agerar illojalt i förhållande till majoriteten. Majoriteten tar en risk när man delegerar beslutsfattandet till företagsledningen.

3.3 Minoritetsperspektivet

3.3.1 Minoriteten - en utsatt grupp

Då ett aktiebolag har en majoritetsägare eller en kontrollägare så kommer vanligtvis allt beslutsfattande domineras av denna ägare, vilket det redogörs för ovan. Kontrollaktieägaren kan fatta beslut som inte är i bolagets och övriga aktieägares intresse. Problemet förekommer i alla aktiebolag med flera ägare och är inte enbart förknippat med bolag som har noterade aktier, dvs. stora bolag. Den överhängande risken i aktiebolaget och för minoritetsägarna är att majoriteten missbrukar sin ställning.⁴⁷ Kontrollaktieägaren, liksom bolagsledningen i ett aktiebolag med spritt ägande har inte alltid samma syn på bolagets kostnader som de andra aktieägarna, och kan därför välja att ta ut förmåner från företaget som inte annars skulle förekomma. I majoritetsägares portfölj dominerar ofta en enstaka kontrollpost. En sådan ägare kan man därför inte utesluta är, på motsvarande sätt som en bolagsledning i ett spritt ägt företag, mindre risktoleranta jämfört med väldiversifierade små aktieägare och av det skälet väljer en annan verksamhets- och investeringsinriktning än vad de små aktieägarna önskar.⁴⁸

3.3.2 Minoritetsskyddet i ABL

Metoden att erbjuda skyddsregler till förmån för en minoritet finner i lagmotiven en överordnad samhällelig legitimitet i intresset att värna om ett väl fungerande näringsliv och dess kapitalförsörjning.⁴⁹ För att en placerare ska satsa kapital i ett företag krävs det att insatsen kan skyddas från värdeöverföringar till majoriteten,

⁴⁵ Bergström & Samuelsson (2012) s. 71

⁴⁶ Bergström & Samuelsson (2012) s. 71

⁴⁷ Bergström & Samuelsson (2012) s. 150

⁴⁸ Bergström & Samuelsson (2012) s. 152

⁴⁹ Prop. 1975:103 s. 245, prop 1997/98:99 s. 76, prop. 2004/05:85 s. 196

även om de reella möjligheterna till inflytande över företagets beslutsfattande är begränsade eller rentav obefintliga. Problematiken är komplicerad och mycket djupgående i konflikten mellan majoritets- och minoritetsägare därför är lagstiftarens bemötande av maktproblemet av stor betydelse.⁵⁰ I lagmotiven till ABL 75 framgår lagstiftarens syn på maktproblemet:

Aktiebolagslagen vilar på den principen att bestämmanderätten i bolaget tillkommer den eller dem som har majoriteten av rösterna. Därmed uppkommer frågan hur minoriteten skall kunna beredas skydd mot maktmissbruk från majoritetens sida.⁵¹

För att hindra att majoriteten missbrukar sin makt har lagstiftaren infört olika former av inskränkningar i majoritetens handlingsfrihet. Skälet till att dessa skyddsregler införts, är att majoriteten i annat fall anses kunna fatta beslut som är direkt skadliga för minoriteten. Om minoriteten får för långtgående rättigheter kan den lamslå hela bolagets verksamhet, vilket naturligtvis måste undvikas.⁵² Skyddsreglerna är problematiska och har så gott som alltid två sidor. De kan användas för att skydda aktieägarnas berättigade intresse gentemot beslut som missgynnar bolaget, men de kan också missbrukas och förhindra beslut som gynnar bolaget och aktieägarna samfällt.⁵³ Lagstiftaren räknar med att minoriteten kan komma att missbruka sina befogenheter.⁵⁴ Det är av intresse att nämna att lagmotiven framhåller den stora betydelsen av en aktiv ägarfunktion och bolagsstämman som aktieägarnas forum för utövande av inflytande.⁵⁵

I doktrin görs en indelning av minoritetsskyddet, t.ex. av Beyer & Båvestam och Johansson. Reglerna delas upp i två grupper och kallas minoritetsskyddsregler respektive minoritetsrättighetsregler.⁵⁶ Minoritetsskyddsregler är sådana regler som har till syfte att skydda minoritetsägare mot övergrepp från majoritetens sida utan att minoriteten för den skull skall behöva göra något. Majoriteten är skyldig att beakta minoritetsskyddsreglerna i allt sitt agerande.⁵⁷ Minoritetsrättighetsreglerna kan till skillnad från minoritetsskyddsreglerna utnyttjas av en minoritetsägare om han eller hon så önskar. Rättighetsreglerna är

⁵⁰ Bergström & Samuelsson (2012) s. 163

⁵¹ Prop. 1975:103 s. 245.

⁵² Bergström & Samuelsson (2012) s. 163-164

⁵³ Bergström & Samuelsson (2012) s. 151

⁵⁴ Bergström & Samuelsson (2012) s. 164

⁵⁵ Prop. 1997/98:99. Se även prop. 2004/05:85 s. 289 ff

⁵⁶ Beyer & Båvestam s. 13, Johansson (2001) s. 187

⁵⁷ Beyer & Båvestam s. 13

med andra ord inte aktuella om minoriteten inte själv agerar.⁵⁸ Utmärkande för de regler som Beyer & Båvestam kallar minoritetsskyddsregler är att de skyddar varje aktieägare oavsett storleken på aktieägares innehav. Många minoritetsrättighetsregler tillkommer också ägare oavsett storleken på innehavet, men inte alla sådana regler. Beroende på storleken av aktieägares innehav tillkommer olika minoritetsrättighetsregler.⁵⁹

Enligt Beyer & Båvestam är de viktigaste minoritetsskyddsreglerna generalklausulen och likhetsprincipen.⁶⁰ Likhetsprincipen får sitt uttryck i 4 kap. 1§ ABL, där det sägs att alla aktier har lika rätt i bolaget, om inget annat följer av de närmaste därefter följande paragraferna.⁶¹ Generalklausulerna i 7 kap. 47§ och 8 kap. 41§ 1st. ABL stadgar att bolagsstämma eller styrelse eller annan bolagsföreträdare inte får företa rättshandlingar eller andra åtgärder eller fatta beslut som är ägnade att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.⁶²

Gränsen som går vid en tiondel av samtliga aktier i bolaget är en central del för minoritetsrättighetsreglerna.⁶³ I korthet kommer det redogöras för de rättigheter som tillkommer en aktieägare till minst en tiondel av samtliga aktier:

- *Åstadkomma sammankallande av extra bolagsstämma*, enligt 7 kap. 13§ 2st. ABL.
- *Åstadkomma förutsättningar för förordnande av särskild granskare*, enligt 10 kap. 22§ ABL.
- *Åstadkomma förutsättningar för förordnande av minoritetsrevisor*, enligt 9 kap. 9§ ABL.
- *Begära ajournering av bolagsstämma i vissa fall*, enligt 7 kap. 14§ ABL.
- *Förvägra ansvarsfrihet m.m.*, enligt 29 kap. 7§ ABL och 29 kap. 9§ ABL.

⁵⁸ Beyer & Båvestam s. 13, Johansson (2001) s. 187

⁵⁹ Beyer & Båvestam s. 13-14

⁶⁰ Beyer & Båvestam s. 14

⁶¹ Beyer & Båvestam s. 14

⁶² Beyer & Båvestam s. 14

⁶³ Beyer & Båvestam s. 19

- *Kräva viss utdelning*, enligt 18 kap. 11§ ABL.
- *Väcka talan om bolagets likvidation*, enligt 25 kap. 21§ ABL.
- *Kräva revisor med högre kompetens*, enligt 9 kap. 16§ ABL.⁶⁴

3.3.3 Företagsledningens illojala agerande i förhållande till minoriteten

Både minoritets- och majoritetsägarna tar en risk när de delegerar beslutsfattande till företagsledningen. Företagsledningen bär inte själva det fulla förmögenhetskonskvenserna av de beslut som fattas och kan då låtas vägledas av andra intressen än vinstsyftet i 3kap. 3§ ABL.⁶⁵ Minoritetsägarna anser att det är viktigt att styrelsen är oberoende av majoriteten men det ska man inte räkna med i företag med majoritets- eller kontrollägare. När majoritet och minoritet har olika intressen, och kontrollaktieägaren väljer en strategi som minoriteten inte bifaller, så kan inte minoriteten förvänta sig något stöd av bolagsledningen eller från något annat bolagsorgan.⁶⁶ De ledamöter som majoritets- eller kontrollaktieägaren utser kan ju välja att tillgodose andra intressen än minoritetens eller aktieägarnas gemensamma intressen.⁶⁷

3.4 Företagsledningens illojala agerande i förhållande till majoriteten och minoriteten

Både majoritets- och minoritetsägarna tar en risk när de delegerar beslutsfattande till företagsledningen.⁶⁸ Företagsledningen har inget ägarintresse, därmed bär de inte själva det fulla förmögenhetskonskvenserna av de beslut som fattas, som beskrivs ovan.⁶⁹ Företagsledningen kan agera illojalt mot båda ägargrupperna då de varken tillgodoser majoritetens, minoritetens eller aktieägarnas gemensamma intressen.⁷⁰ Minoriteten har minoritetsskyddet som skydd mot att

⁶⁴ Beyer & Båvestam s. 19-20

⁶⁵ Bergström & Samuelsson (2012) s. 155

⁶⁶ Bergström & Samuelsson (2012) s. 152-153

⁶⁷ Bergström & Samuelsson (2012) s. 71

⁶⁸ Bergström & Samuelsson (2012) s. 155

⁶⁹ Se avsnitt 3.3.3 och 3.2.3.

⁷⁰ Se avsnitt 3.3.3 och 3.2.3.

företagsledningen agerar illojalt och majoriteten har stora möjligheter att övervaka företagsledningen samt ett långtgående inflytande, vilket nämns ovan.⁷¹

3.5 Avslutande kommentar

Majoriteten har mycket makt i aktiebolaget och har ett långtgående inflytande över företagsledningen. Det finns dock en risk för både majoritets- och minoritetsägare att företagsledningen missbrukar sin makt och agerar illojalt i förhållande till ägargrupperna. Majoriteten har större möjligheter att övervaka företagsledningen än minoriteten. Problematiken med skyddsreglerna för minoriteten är också av intresse då det är en balansgång mellan majoritetens handlingsfrihet och minoritetens skydd.

⁷¹ Se avsnitt 3.3.2., 3.2.1. och 3.2.2.

4. Styrelseledamot och VD:s lojalitetsplikt

4.1 Inledning

Syftet med det här kapitlet är att redogöra för styrelseledamots och VD:s lojalitetsplikt. Först ges en introduktion till lojalitetsplikten. Därefter berörs begreppet *bolagets intresse* som står i nära relation till lojalitetsplikten. En uppdelning av lojalitetsplikten görs sedan, en del som ej är reglerad av ABL utan återfinns främst inom aktiebolagsrätten och en del som regleras/konkretiseras av ABL. Kapitlet avslutas med majoritets- och minoritetsaspekter på lojalitetsplikten vilket återkopplar till kapitel tre i viss mån.

4.2 Lojalitetsplikten – en introduktion

4.2.1 Lojalitetsplikten i olika sammanhang

I en omfattande avhandling om kontraktuell lojalitetsplikt har Munukka gjort en undersökning av lojalitetspliktens förekomst på andra rättsområden. Inom anställningsförhållanden finns det t.ex. ett asymmetriskt lojalitetsskydd för arbetsgivaren. Lojalitetsplikten uppfattas som stark och i flera avseenden kan den utmärkas så. Inom anställningsförhållanden måste arbetstagaren fortlöpande ha uppmärksamheten riktad mot att tillfredsställa arbetsgivarens intressen.⁷² Inom avtalsförhållanden hävdas ofta att lojalitetsplikt verkar och att plikten binder båda parter, dvs. den binder avtalsparterna absolut och ömsesidigt. Munukka belyser dock att det finns flertalet undantag då lojalitetsplikten inte gäller i avtalsförhållande. Mäklaren är ett exempel på ett undantag, då denne skall tillvarata båda förhandlingsparternas intressen som opartisk förhandlare.⁷³

4.2.2 Lojalitetspliktens rötter – syslomanansvar

En gammal spridd uppfattning är att företagsledningen har en lojalitetsplikt som följer av det särskilda förhållande som uppkommer vid förvaltningen av

⁷² Munukka s. 226

⁷³ Munukka s. 1

främmande förmögenhetsintresse.⁷⁴ Hagströmer jämförde 1872 det särskilda förhållandet som precis nämndes med reglerna i 18 kap HB. Hagströmer ansåg att en styrelseledamot var aktieägarnas sysslomän.⁷⁵ I propositionen till 1895 års aktiebolagslag framgår att styrelseledamotens rättsliga ställning inte bör betraktas som fullt jämställd med sysslomannens. Motiveringen för detta var att styrelseledamoten i vissa fall hade en plikt att även bevaka tredje mans rätt gentemot enskilda aktieägare.⁷⁶ I motiven till 1910 års aktiebolagslag är uppfattningen att styrelseledamöter har att ”iaktta samma omsorg som krävs av sysslomän i allmänhet”.⁷⁷ I motiven till 1944 års aktiebolagslag framgår att styrelseledamot och VD är att betrakta som organ för bolaget och intar samtidigt ställningen som sysslomän.⁷⁸ Av motiven framgår även att styrelsens och VD:s ställning mot tredje man betecknas som ett legalt ställföreträderskap.⁷⁹ Motsvarande uppfattning går att finna i motiven till 1975 års aktiebolagslag.⁸⁰

I doktrin varierar uppfattningen om lojalitetsplikten, jag kommer därför nämna de mest relevanta författarnas åsikter. Enligt Dotevall ska inte liknelsen mellan styrelseledamot och sysslomän överdrivas. Styrelseledamoten och VD har en friare ställning än sysslomannen, vilket beror på att de inte behöver rådgöra med huvudmannen vid varje tveksamhet om vad som utgör huvudmannens vilja. Vidare behöver inte styrelseledamot och VD inte enbart beakta huvudmannens intresse. En annan väsentligt skillnad mellan sysslomannens- och bolagsorganens uppdrag är det risktagande som huvudmannens egendom utsätts för i den bolagsform aktiebolaget är baserat på. Dotevalls slutsats är att styrelseledamot och VD intar en ställning som bär drag av sysslomannaskap.⁸¹

Åhman menar att bolagsorganen i ett aktiebolag inte är bolagets sysslomän.⁸² Då de saknar egen rättskapacitet kan de överhuvudtaget inte vara parter i ett avtal. Däremot är många problemställningar i rättsförhållandet mellan en syssloman och

⁷⁴ Prop. 1910:54 s. 149, prop. 1975:103 s. 540, Stenbeck, Wijnbladh & Nial s. 489 ff

⁷⁵ Hagströmer s. 240

⁷⁶ NJA II 1895 s. 90-91

⁷⁷ Prop. 1910:54 s. 149

⁷⁸ SOU 1941:9 s. 323

⁷⁹ SOU 1941:9 s. 335

⁸⁰ Prop. 1975:103 s. 376-377

⁸¹ Dotevall (1989) s. 275 ff

⁸² Åhman s. 650

en huvudman gemensamma med dem som uppkommer i relation mellan bolagsorganen och aktiebolaget. Därför kan det sägas vara ett sysslomansliknande förhållande. Åhman menar att vid närmare påseende framkommer även att likartade regler gäller.⁸³

Taxell väljer att beskriva förhållandet som ett förtroendeförhållande. En förutsättning för förtroendeförhållandet är att styrelseledamot är verksam i syfte att främja bolagets intresse, vilket innebär att han måste beakta olika intressen som gör sig gällande i bolaget. I förtroendeförhållandet innefattas även styrelseledamots lojalitetsplikt mot bolaget, vilket särskilt aktualiseras i situationer då hans egen fördel kan komma i konflikt med bolagets. Styrelseledamoten ska dock agera självständigt i förhållande till den instans som valt honom. Taxell anser att styrelseledamoten rättsligt sätt inte är ombud för någon och att deras skyldigheter inte heller kommer ifrån uppdragsgivarens intressen eller intentioner. Styrelseledamots uppgifter och skyldigheter grundar sig istället på den ställning han intar i bolagsledningen med de uppgifter som enligt lag och bolagsordning därav medföljer.⁸⁴

Nerep & Samuelsson intar en kritisk ställning gentemot tesen att bolagets ledning, intar en sysslomannaställning gentemot bolaget.⁸⁵ Nerep och Samuelsson förde fram följande argument: I motiven till AvtL framfördes argument mot att de personer som enligt lag eller särskilda bestämmelser handhar juridiska personers angelägenheter, t.ex. styrelsen för ett aktiebolag, skall anses handla på grund av fullmakt.⁸⁶ Styrelsen fick sitt mandat av bolaget och kunde genom det inte likställas med sysslomän.⁸⁷ Som tidigare nämnts framfördes även en viss kritik i propositionen till 1895 års aktiebolagslag.⁸⁸ Denna avvikelse rör den yttre sidan av sysslomannaförhållandet, men exemplifierar den att sysslomannaskap inte var en självklar klassificering av aktiebolagsrättsligt företräderskap. Nerep &

⁸³ Åhman s. 650 med hänvisning till Nicander i JT 1995-96 s. 45

⁸⁴ Taxell (1983) s. 59 ff

⁸⁵ Nerep & Samuelsson (2007) s. 340

⁸⁶ NJA II 1915 s. 187 ff

⁸⁷ Hasselrot s.132

⁸⁸ NJA II 1895 s. 90-91

Samuelsson anser att det är av intresse att sysslomannaterminologins tillämpning på aktiebolagsrättsliga förhållanden öppet ifrågasattes.⁸⁹

Ur den sysslomannaliknande ställningen som styrelseledamot och VD intar, härleds en allmän vård- eller lojalitetsplikt.⁹⁰ Lojalitetsplikten för styrelseledamot och VD är riktad mot vad som anses vara bolagets intresse.⁹¹

4.2.3 Identifiering av lojalitetsplikten

Dotevall beskriver den allmänna lojalitetsplikten likt att styrelseledamot har en plikt att inte utnyttja sin ställning i bolaget på ett sätt som strider mot bolagets intresse och som konkretiseras i jävsreglerna 8 kap. 23§ och 8 kap. 34§ ABL samt generalklausulen i 8 kap. 41§ ABL.⁹² Jävsreglerna har en betydande roll som avgränsning av styrelseledamöternas lojalitetsplikt när man närmare ska identifiera den.⁹³ Av förarbete framgår att styrelseledamot och VD:s allmänna vård- eller lojalitetsplikt skall verka i samma riktning som jävsregeln i 8 kap. 23§ ABL.⁹⁴

Enligt vad som beskrivits ovan bygger lojalitetsplikten på tanken om att företagsledningens speciella ställning i bolaget medför vissa skyldigheter. Styrelsen svara inte enbart för de överträdelser som sker enligt ABL eller bolagsordningen, vilka de i förhållande till bolaget är skyldiga att iakttaga. Företagsledningen är även ansvarig för att med tillbörlig omsorg uppfylla de plikter som är förbundna med deras organställning inom bolaget. Därmed är de ansvariga för förlustbringande åtgärd, underlåtenhet om uppsåt eller om vårdslöshet ligger till grund.⁹⁵ De plikter företagsledningen är ansvariga att med tillbörlig omsorg uppfylla kategoriseras i doktrinen på olika sätt. Taxell separerar lojalitetsplikten och tystnadsplikten.⁹⁶

⁸⁹ Nerep & Samuelsson (2007) s. 341

⁹⁰ Dotevall (2008) s. 160

⁹¹ Prop. 1975:103 s. 376 ff

⁹² Dotevall (2008) s. 161

⁹³ Bergström & Samuelsson (2009) del 1 s. 99 ff

⁹⁴ Prop. 1975:103 s. 376 ff

⁹⁵ Stenbeck, Wijnbladh, Nial s. 489

⁹⁶ Taxell (1983) s. 59 ff

Sandström delar upp plikterna i tre delar, lojalitetsplikten, omsorgs- eller vårdplikten och aktivitetsplikten.⁹⁷ Stattin gör en uppdelning mellan lojalitetsplikten och vårdnadsplikten, där vårdplikten reglerar hur styrelsen ska utföra de sysslor som de blivit anförtrodda med, medan lojalitetsplikten reglerar förhållandet till aktieägarna.⁹⁸

4.3 Bolagets intresse

Begreppet *bolagets intresse* utgör en måttstock när det är fråga om att avgöra om styrelseledamot och verkställande direktör försummat sin lojalitetsplikt. Bolagets intresse kan t.ex. åberopas av en minoritet när en majoritet otillbörligt utnyttjat sin makt. Styrelseledamot och verkställande direktör har en plikt att ta hänsyn till hela aktieägarkollektivets intresse och att inte endast se till enskild aktieägares intresse.⁹⁹ Bolaget som juridisk person har inte något självständigt intresse.¹⁰⁰ Den allmänt rådande uppfattningen är enligt Dotevall att bolagets intresse anses vara lika med intresset hos samtliga aktieägare.¹⁰¹ Bolagets intresse kan sägas vara en omskrivning för samtliga aktieägares intresse.¹⁰²

Enligt 3 kap. 3§ ABL skall syftet, då inget annat anges i bolagsordningen, vara att ge vinst åt aktieägarna. Syftet anger därmed vilka intressen bolagsledningen skall beakta för att undgå ansvar. Verksamhetens syfte kan på så vis utgöra en måttstock efter vilken bolagsledningen handlande skall bedömas.¹⁰³ Då en bolagsföreträdare kan försvara sitt beslut genom att hänvisa till ett rimligt antagande om att beslutet i ett långsiktigt perspektiv antas generera större vinst är det förmodligen svårt att hålla denna ansvarig för att han inte sett till vinstintresset. Dotevall förtydligar dock att vinstintresset inte kan användas som rättslig måttstock vid ansvarsbedömning annat än vid uppenbara avvikelser från aktieägarnas vinstintresse.¹⁰⁴

⁹⁷ Sandström s. 254 ff

⁹⁸ Stattin, (2008) s. 363

⁹⁹ Dotevall (1989) s. 357

¹⁰⁰ Dotevall (1989) s. 358

¹⁰¹ Dotevall (1989) s. 358

¹⁰² Dotevall (2008) s. 143 jfr Werlauff s. 72

¹⁰³ Dotevall (2008) s. 146

¹⁰⁴ Dotevall (2008) s. 154

4.4 Lojalitetsplikten enligt aktiebolagsrätten, ej reglerad i ABL

4.4.1 Vad innebär den?

Reglerna om lojalitetsplikten har till syfte att förhindra att styrelseledamot eller VD skaffar sig fördelar av sitt uppdrag utöver den ersättning som bolaget utger, vilket är den traditionella synen i bolagsrätten.¹⁰⁵ Om bolagsledningen utan direkt egen nytta gynnar sådana intressen som traditionellt inte innefattas i begreppet bolagets intresse så kan lojalitetskonflikter uppstå.¹⁰⁶ Dotevall redogör för lojalitetsplikten och menar att denna preciseras i jävsreglerna i 8 kap. 23 och 34 §§ ABL samt generalklausulen 8 kap. 41 § ABL.¹⁰⁷ Enligt Dotevall innefattar lojalitetsplikten även en plikt att inte tillgodose sina egna intressen framför bolagets intressen genom att driva konkurrerande verksamhet med bolaget.¹⁰⁸ Ett andra viktigt inslag i lojalitetsplikten är förbudet att utnyttja affärsmöjligheter som faller inom bolagets verksamhetsområde.¹⁰⁹ En sista plikt som anses följa av den allmänna lojalitetsplikten är stadgandet om tystnadsplikt för ledamöter av bolagsledningen.¹¹⁰ Därmed definierar Dotevall tre centrala områden som anses följa av lojalitetsplikten, vilka jag kommer redogöra för nedan.

4.4.2 Tre centrala områden

Ur lojalitetsplikten kan man härleda tre centrala områden. Styrelseledamot och VD skall visa lojalitet mot bolaget. Denna lojalitet innefattar en plikt att inte tillgodose sina egna intressen genom att driva med bolaget konkurrerande verksamhet.¹¹¹ I lojalitetsplikten anses även föreligga en plikt för styrelseledamot och VD att låta bolaget dra nytta av en affärsmöjlighet som han eller hon får kännedom om.¹¹² Av den allmänna lojalitetsplikten följer en tystnadsplikt för företagsledningen.¹¹³

¹⁰⁵ Dotevall (2008) s. 155

¹⁰⁶ Dotevall (2008) s. 155

¹⁰⁷ Dotevall (2008) s. 161

¹⁰⁸ Dotevall (2008) s. 174

¹⁰⁹ Dotevall (2008) s. 177

¹¹⁰ Dotevall (2008) s. 201

¹¹¹ Dotevall (2008) s. 174

¹¹² Dotevall (2008) s. 180

¹¹³ Dotevall (2008) s. 201

4.4.2.1 Tystnadsplikten

I den svenska aktiebolagslagen finns inga särskilda bestämmelser som reglerar tystnadsplikten för ledamöter av bolagsledningen. Däremot följer en sådan plikt av den allmänna lojalitetsplikten och sanktioneras av skadeståndsstadgandet i 29 kap 1§ ABL. Tystnadsplikten omfattar även arbetstagarrepresentanter i styrelsen och syftar till att skydda bolaget. De uppgifter som kan tänkas skada bolaget om de blir offentliga omfattas av tystnadsplikten. Tystnadsplikten innebär helt enkelt att alla upplysningar som kan skada bolaget inte får spridas.¹¹⁴ Svernlöv uttrycker att indirekt kan tystnadsplikten anses följa av regeln i 9 kap. 22§ ABL avseende styrelsens skyldighet att på aktieägarnas begäran lämna upplysningar. Upplysningar får endast lämnas om det kan ske utan väsentlig skada för bolaget.¹¹⁵ Taxell belyser att framför allt, men inte enbart, omfattar tystnadsplikten affärs- och yrkeshemligheter.¹¹⁶

4.4.2.2 Konkurrerande verksamhet

Lojalitetsplikten innefattar en plikt att inte tillgodose sina egna intressen framför bolagets intresse genom att driva med bolaget konkurrerande verksamhet, som nämns ovan.¹¹⁷ I svensk rätt finns ingen tydlig regel som förbjuder att styrelseledamot och VD engagerar sig i konkurrerande verksamhet som kan vara till nackdel för bolaget. En verksamhet räknas som konkurrerande om den täcks av det i bolagsordningen angivna verksamhetsföremålet. Det motstridiga intresset som engagemanget i den konkurrerande verksamheten innebär för organledamot måste anses vara av en viss styrka för att pliktförsummelse ska föreligga. Den aktiebolagsrättsliga jävsbestämmelsen i 8 kap. ABL blir utgångspunkten vid bedömningen av styrkan i det motstridiga intresset som den konkurrerande verksamheten utgör.¹¹⁸ För att pliktförsummelse skall anses föreligga för styrelseledamot och VD krävs därför att engagemanget i den konkurrerande

¹¹⁴ Dotevall (2008) s. 201

¹¹⁵ Svernlöv (2002) s. 104

¹¹⁶ Taxell (1983) s. 59

¹¹⁷ Dotevall (2008) s. 174

¹¹⁸ Dotevall (2008) s. 176

verksamheten är av den utsträckningen och har den ekonomiska betydelsen att det kan betraktas som väsentlig.¹¹⁹

Då verksamheten faller utanför ett bolags verksamhetsområde, som det anges i bolagsordningen, får det avgöras från fall till fall om styrelseledamots eller VD:s engagemang i sådan verksamhet skall gälla som pliktförsummelse. Syftet med det allmänna konkurrensförbudet är att uppdragstagaren skall ägna allt sitt engagemang åt huvudmannens verksamhet, vilket kan ställas på sin spets om engagemanget i den konkurrerande verksamheten kräver stor arbetsinsats.¹²⁰

4.4.2.3 Affärsmöjligheter

En viktig del av lojalitetsplikten är det förbud att utnyttja affärsmöjligheter som faller inom bolagets verksamhetsområde. I allmänhet inom svensk rätt gäller att uppdragstagaren inte får konkurrera med huvudmannen inom det område som uppdraget omfattar. Hindret för en bolagsfunktionär att för egen del utnyttja en affärsmöjlighet är varianten av ett sådant konkurrentförbud.¹²¹ En styrelsemedlem får inte utnyttja sin ställning i bolaget för att tillgodose sitt eget intresse. Styrelsemedlemmarna i bolaget har en aktivitetsplikt som följer med uppdraget och medför att dessa har en plikt att aktivt söka upp affärsmöjligheter.¹²² Plikten som föreligger för styrelseledamot innebär att låta bolaget dra nytta av en affärsmöjlighet som han eller hon får kännedom om. Det förutsätts att affärsmöjligheten ligger i linje med bolagets affärsverksamhet och i sin helhet är till nytta för verksamheten samt att bolaget har ekonomiska möjligheter att utnyttja möjligheten. Om bolaget har ett intresse i den aktuella affärsmöjligheten eller en förväntan om att kunna utnyttja den, så är det av betydelse.¹²³

Dotevall menar dock att det är orimligt att alla affärsmöjligheter skall vara reserverade i bolaget. Det finns situationer då det är helt klart att en styrelseledamot inte får utnyttja en uppkommen affärsmöjlighet. T.ex. då affärsmöjligheter klart tillhör bolaget och inte styrelseledamot eller VD är då

¹¹⁹ Dotevall (2008) s. 176

¹²⁰ Dotevall (2008) s. 176-177

¹²¹ Dotevall (2008) s. 177-178

¹²² Dotevall (2008) s. 184 ff

¹²³ Dotevall (2008) s. 180-181

bolaget inlett förhandlingar om någon affär, när erbjudandet uttryckligen framställs till styrelseledamot eller VD i dennes egenskap av organledamot i bolaget. Viktigt att belysa är att det inte under några som helst omständigheter är tillåtet för styrelseledamot eller VD att för egen del utveckla affärsmöjligheter med hjälp av personal och tillgångar som tillhör bolaget.¹²⁴

4.5 Lojalitetsplikten som regleras/konkretiseras i ABL

Den allmänna lojalitetsplikten kan beskrivas som att styrelseledamot och VD har en plikt att inte utnyttja sin ställning i bolaget på ett sätt som strider mot bolagets intresse. Den beskrivningen är emellertid alltför allmän för att tjäna som subsumtionsgrund.¹²⁵ Lojalitetsplikten kan sägas bli konkretiserad i framförallt jävsbestämmelserna i 8 kap. 23 och 34 §§ ABL samt genom generalklausulen i 8 kap. 41 § ABL.¹²⁶

4.5.1 Jävsbestämmelserna

En gammal och spridd uppfattning är att rättshandlingar mellan ledamöter av bolagsledningen och bolaget kan vara skadliga. Av 8 kap. 23 § och 8 kap. 34 § ABL framgår att självkontrahering dvs. rättshandling mellan bolaget på ena sidan och styrelseledamot eller verkställande direktör på andra sidan, alltid är otillåten. Någon bedömning av styrkan av det mot bolaget stridande intresset behöver inte göras. Däremot är jävsregeln inte tillämplig i bolag med endast en aktieägare eller då aktieägarna i bolaget är överens om att en viss åtgärd ska företas. I de situationerna sammanfaller bolagets intresse med aktieägarnas intresse.¹²⁷ Viktigt att förtydliga är att jäv inte kan föreligga i andra angelägenheter än sådana som rör avtal.¹²⁸

Styrelseledamot har sina förpliktelser enligt aktiebolagslagen och som ovan nämns har de en skyldighet att agera i bolagets intresse. Därmed får inte enskilda aktieägares intresse beaktas om de strider mot aktieägarnas gemensamma intresse. Styrelseledamot får inte handlägga en fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om styrelseledamoten i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot

¹²⁴ Dotevall (2008) s. 178 ff

¹²⁵ Dotevall (1989) s. 278

¹²⁶ Dotevall (2008) s. 160

¹²⁷ Dotevall (2008) s. 165 ff

¹²⁸ Åhman s. 771

bolagets intresse. Då bestämmelserna aktualiseras är det tillräckligt att styrelseledamots intresse *kan* strida mot bolagets intresse.¹²⁹ Åhman menar däremot att vilken betydelse den aktuella frågan har för den jäviga är oväsentlig ifall det inte är en fråga om intressejäv. I så fall ska ledamotens intresse i avtalet mellan bolaget och tredje man vara väsentligt.¹³⁰ Jämte funktionen att förhindra åsidosättanden av bolagets intresse, kan nog en minst lika betydelsefull funktion hos jävsreglerna vara att tillse att det inte uppstår misstanke om att oegentliga hänsyn tagits vid handläggningen av ett ärende.¹³¹

Jävsreglerna är inte enbart aktuella då det rör ekonomiska intressen utan även personliga omständigheter, t.ex. avtal mellan bolaget och någon närstående till styrelseledamot.¹³² Dotevall skriver att vid behandling av fråga som rör om ett av ledamotens barn skall anställas i bolaget, är styrelseledamoten i de flesta fall jävig. Släktskap eller att två personer har en nära relation gör inte att styrelseledamoten under alla förhållanden är jävig. Jäv föreligger i de fall då styrelseledamoten har en så pass nära relation till en person som berörs av en åtgärd, att han eller hon kan sägas ha ett väsentligt intresse i saken som strider mot bolagets.¹³³

4.5.2 Generalklausulen och likhetsprincipen

Enligt 8 kap. 41§ ABL får styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare. Generalklausulen och likhetsprincipen ingår båda som en del av det aktiebolagsrättsliga minoritetsskyddssystem vilket gör dem bindande för bolagsorganen. Det är likväl fråga om två skilda regler med olika rekvisit.¹³⁴ Ur likhetsprincipen kan man härleda generalklausulen. I 4 kap. 1§ ABL uttrycks likhetsprincipen och innebär att med varje aktie följer samma rättigheter och skyldigheter om inget annat följer av lag eller bolagsordning. Likhetsprincipen innebär att ingen aktieägare får försättas i sämre eller bättre ställning än någon

¹²⁹ Bergström & Samuelsson (2009) s. 165 ff

¹³⁰ Åhman s. 771

¹³¹ Åhman s. 767

¹³² NJA 1982 s. 1

¹³³ Dotevall (2008) s. 167

¹³⁴ Åhman s. 787

annan samt att alla aktieägare bör beredas samma möjligheter att få nytta av sitt delägarskap. Det skulle kunna sägas att likhetsprincipen ger uttryck för kravet att bolagsledningen ska handla lojalt minoritetsaktieägarna.¹³⁵

Som nämnts ovan skiljer sig rekvisiten på väsentliga punkter mellan generalklausulen och likhetsprincipen. Generalklausulen kan användas då det är någon utomstående som erhåller en otillbörlig fördel medan likhetsprincipen endast gäller relationen mellan aktieägare.¹³⁶ I det fall aktiebolagslagen eller bolagsordningen tillåter avvikelser från likhetsprincipen så får generalklausulen betydelse. Då likhetsprincipen frångås i väsentlig mån kan generalklausulen tillämpas. Generalklausulen har till funktion att göra likhetsprincipen flexibel i någon utsträckning då den ger möjlighet att särbehandla aktieägare så länge annan aktieägare eller tredje man därav inte får en otillbörlig fördel. Om bolagsordningen ändras så kan en avvikelse från likhetsprincipen som ändå inte kan betecknas som otillbörlig bli aktuell. Bolagstämman kan besluta om ändring av bolagsordningen som kan medföra olägenheter för en aktieägarminoritet utan samtycke av bolagets samtliga aktieägare.¹³⁷

Till avsnittet bör även tilläggas att Nerep & Samuelsson intar en kritisk ställning till att lojalitetsplikten skulle konkretiseras i generalklausulen i 8 kap. 41§ ABL.¹³⁸ Nerep & Samuelsson menar att generalklausulen i 8 kap. 41§ ABL inte kan användas för att härleda en allmänt syftande lojalitetsplikt för styrelseledamot eller VD, bl.a. beroende på att generalklausulen i 8 kap. 41§ ABL uteslutande tar sikte på *resultatet* av ett visst beteende och inte *beteendet* i sig.¹³⁹

4.6 Vem skyddar lojalitetsplikten i ett aktieägarperspektiv?

Lojalitetsplikten innebär att företagsledningen ska handla i enighet med bolagets intresse.¹⁴⁰ Traditionellt menas det att aktieägarnas kollektiva intresse är lika med

¹³⁵ Dotevall (2008) s. 169

¹³⁶ Prop. 1973:93 s 137

¹³⁷ Dotevall (2008) s. 169

¹³⁸ Nerep & Samuelsson (2009) del 3 s. 397

¹³⁹ Nerep & Samuelsson (2009) del 3 s. 397

¹⁴⁰ Se avsnitt 4.2.3.

bolagets intresse.¹⁴¹ Av generalklausulen i 8 kap. 41§ ABL och jävsbestämmelsen i 8 kap. 23§ ABL framgår att styrelseledamot och VD har en plikt att ta hänsyn till hela aktieägarkollektivets intresse och inte endast se till enskilda aktieägares intresse.¹⁴² Därmed kan man säga att lojalitetsplikten skyddar hela aktieägarkollektivet.

4.7 Majoritets- och minoritetsaspekter på lojalitetsplikten

Det finns en osäkerhet om huruvida ledningen kommer leda företaget i enlighet med ägarnas intressen eller låta andra målsättningar styra. Lagstiftaren har ända sedan aktiebolagets barndom försökt att underlätta för aktieägarna att kontinuerligt upprätthålla en viss nivå av övervakning och kontroll tillsammans med sanktionssystem vid överträdelser.¹⁴³

Majoritets- och minoritetsägare har olika möjligheter att övervaka bolagsledningen.¹⁴⁴ Därmed är lojalitetsplikten av stor betydelse, vidare innebär den att ledningen har en skyldighet att tillvara bolagets intresse i sitt rättshandlande.¹⁴⁵ Bolagets intresse i sin tur anses vara lika med intresset hos samtliga aktieägare.¹⁴⁶ Därmed kan man säga att lojalitetsplikten skyddar alla aktieägarna.¹⁴⁷ Då majoritets- eller kontrollägaren har mycket makt i aktiebolaget och ett långtgående inflytande över företagsledningen får bolagets intresse och lojalitetsplikten en betydande roll för ägargrupperna, framförallt minoriteten.¹⁴⁸ Styrelseledamöter som utsetts av majoritets- eller kontrollägaren kan välja att tillgodose vissa specifika ägarintressen på bekostnad av bolagets och aktieägarnas gemensamma intresse.¹⁴⁹ Lojalitetsplikten begränsar styrelseledamöternas handlingsutrymme för illojalt agerande i förhållande till ägargrupperna.

¹⁴¹ Dotevall (1989) s. 358 och Sofsrud s. 233 ff

¹⁴² Dotevall (2008) s. 143

¹⁴³ Bergström & Samuelsson (2012) s. 149

¹⁴⁴ Se avsnittet 3.2.2.

¹⁴⁵ Bergström & Samuelsson (2012) s. 115

¹⁴⁶ Se avsnittet 4.3.

¹⁴⁷ Se avsnitt 4.6.

¹⁴⁸ Se avsnitt 3.

¹⁴⁹ Se avsnitt 3.2.2 och 3.3.3

4.8 Avslutande kommentar

Av intresse i kapitlet är diskussionen och ifrågasättandet av styrelseledamots och VD:s rättsliga ställning och klassificering som sysslomanskap. Ur sysslomansställningen kan man härleda en vård- eller lojalitetsplikt. Uppfattningen att bolagets intresse anses vara lika med intresset hos samtliga aktieägare är väsentligt för min framställning. Uppdelningen som görs av lojalitetsplikten, mellan en konkret del som regleras i ABL och en del som regleras av aktiebolagsrätten är viktigt för uppsatsen. Lojalitetsplikten som konkretiseras/ regleras i ABL är jävsbestämmelserna 8 kap. 23 och 34 §§ ABL samt genom generalklausulen i 8 kap. 41 § ABL. Lojalitetsplikten enligt aktiebolagsrätten, ej reglerad i ABL består av tystnadsplikten, konkurrerande verksamhet och förbudet att utnyttja affärsmöjligheter. Framförallt när det sedan skall redogöras för lojalitetsbrott som ansvarsgrund så blir uppdelningen mellan den konkreta lojalitetsplikten i ABL och den delen som följer av aktiebolagsrätten väldigt väsentlig. I kapitlet framkommer även att lojalitetsplikten skyddar alla aktieägarna, i den mån att styrelseledamot och VD har en plikt att ta hänsyn till hela aktieägarkollektivets intresse och inte endast se till enskilda aktieägares intresse.

5. Majoritetens och minoritetens möjligheter att åberopa rättsliga sanktioner vid överträdelse av lojalitetsplikten

5.1 Inledning

I det här kapitlet så kommer jag att redogöra för de sanktioner som majoritets- och minoritetsägare kan åberopa då styrelseledamot och VD ej iakttagit lojalitetsplikten. De sanktioner som kommer redogöras är ogiltighetstalan, skadestånd och särskild granskning. Ogiltighetstalan, skadestånd och särskild granskning är enligt mig de främsta sanktionerna utifrån frågeställningen. Jag kommer t.ex. inte behandla möjligheten att säga upp VD:n. Det kommer även redogöras för vilka möjligheter två olika ägargrupperna ges vid respektive sanktion.

5.2 Ogiltighetstalan

5.2.1 Ogiltighetstalan – en introduktion

Kompetensöverskridande enligt 8 kap. 42§ 1st. ABL sker om styrelsen eller en särskild firmatecknare har företagit en rättshandling för bolaget i förhållande till tredje man och då har handlat i strid med bestämmelserna i denna lag om bolagsorganens behörighet, gäller rättshandlingen inte mot bolaget. Detsamma är fallet om en VD när en rättshandling företogs överskred sin behörighet enligt 8kap. 29§ ABL och bolaget visar att motparten insåg eller bort inse behörighetsöverskridandet. Enligt 8 kap. 42§ 2st. ABL gäller inte heller en rättshandling mot bolaget om styrelsen, VD eller en särskild firmatecknare har överskridit sin befogenhet och bolaget visar att motparten insåg eller bort inse befogenhetsöverskridandet. Detta gäller dock inte när styrelsen eller VD har överträtt en föreskrift om föremål för bolagets verksamhet eller andra föreskrifter som har meddelats i bolagsordningen eller av ett annat bolagsorgan.

Med att en rättshandling inte gäller mot bolaget innebär att bolaget varken är berättigat eller förpliktigt av rättshandlingen.¹⁵⁰ Bolaget behöver inte uppfylla vad det har åtagit sig genom rättshandlingen och vid ett ömsesidigt förpliktande avtal kan bolaget inte heller begära den motprestation man förbundit sig att utge till bolaget. Om prestationerna redan hunnit utväxlas skall de återgå.¹⁵¹

När styrelsen eller särskild firmatecknare överskrider behörigheten, är rättshandlingen alltid ogiltig. Det gäller under förutsättning att styrelsen eller särskild firmatecknare företräder bolaget.¹⁵² När VD överskrider sin behörighet, dvs. går utanför den löpande förvaltningen, utan extraordinär behörighet enligt 8 kap. 29§ ABL i samband med att respektive företräder bolaget, leder det inte nödvändigtvis till ogiltighet. VD:s behörighet omgärdas nämligen av en godtrosmarginal. Bolaget har bevisbördan för att motparten insåg eller bort inse behörighetsöverskridandet. Den allmänna svårigheten att fastställa ramen för VD:s löpande förvaltning och när extraordinär behörighet föreligger enligt 8 kap 29§ 1 och 2 st. ABL ligger till grund för godtrosskyddet till förmån för bolagets motpart.¹⁵³

När styrelsen, VD eller särskild firmatecknare överskrider sin befogenhet och företräder bolaget, är rättshandlingen ogiltig, förutsatt att bolaget lyckas visa att motparten varit i ond tro om befogenhetsöverskridandet.¹⁵⁴ I vissa fall av befogenhetsöverskridande av styrelsen eller VD är rättshandlingen i princip alltid giltig oberoende av motpartens onda tro.¹⁵⁵ Det gäller vid överträdelse av bolagsordningsföreskrift om bolagets verksamhetsmål, annan föreskrift i bolagsordningen och föreskrifter, instruktioner, beslut, anvisningar m.m. som bolagsstämman givits styrelsen, eller som styrelsen givit VD. Det bör poängteras att nyss nämnda fall är särskilda fall.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Adlercreutz s. 224

¹⁵¹ Åhman s. 894

¹⁵² Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 669

¹⁵³ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 669

¹⁵⁴ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 670

¹⁵⁵ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 670

¹⁵⁶ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 671

5.2.2 Kan ogiltighetstalan föras på grund av att företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten?

Bolagsföreträdarens behörighet syftar som ovan nämnt på rätten att företa rättshandlingar för bolagets räkning i förhållande till tredje man.¹⁵⁷ Då lojalitetsplikten enbart avser att skydda bolagets intresse och inte t.ex. enskild aktieägare eller borgenär så kan behörighetsöverskridande anses vara oaktuellt i den här situationen.¹⁵⁸ Troligtvis är behörighetsöverskridande inte aktuellt i förhållande till lojalitetsplikten, men bör ej uteslutas. Istället kommer jag fokusera på befogenhetsöverskridande. Jag återkommer nu till de fall då befogenhetsöverskridande leder till ogiltighet vid motpartens onda tro, då dessa främst förknippas med lojalitetsplikten:¹⁵⁹

1. När jäv föreligger för styrelseledamot, den verkställande direktören eller den särskilda firmatecknaren (eller för någon av de särskilda firmatecknarna vid kollektiv firmateckning) enligt 8 kap. 23 och 34 §§ och 37 § 2st.
2. När rättshandling från styrelsen, den verkställande direktören eller särskild firmatecknarens sida står i strid med likhetsprincipen i 4 kap. 1 §.
3. När rättshandlingen från styrelsen, den verkställande direktören eller särskild firmatecknarens sida står i strid med generalklausulen i 8 kap. 41 § 1st.¹⁶⁰

Det föreligger oftast stora svårigheter att visa ond tro i fråga om de uppräknade formerna av befogenhetsöverskridanden.¹⁶¹ Bolaget har såväl återops- som bevisbördan för motpartens onda tro.¹⁶² När motparten tillhör styrelsekreten eller företagsledningen i övrigt, eller är i något avseende närstående till funktionärskretsen, finns ofta anledning att utgå ifrån att motparten är i ond tro.¹⁶³

Dotevall menar att lojalitetsplikten preciseras i jävsreglerna i 8 kap. 23 och 34 §§ ABL samt generalklausulen i 8 kap. 41 § ABL.¹⁶⁴ Nerep & Samuelsson anser att 8 kap. 23 och 34 §§ ABL samt generalklausulen i 8 kap. 41 § ABL är exempel på då befogenhetsöverskridande leder till ogiltighet vid motpartens onda tro.¹⁶⁵ Därmed

¹⁵⁷ Åhman s. 158

¹⁵⁸ Dotevall (2008) s. 211

¹⁵⁹ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 670

¹⁶⁰ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 670

¹⁶¹ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 670

¹⁶² Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 670

¹⁶³ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 670

¹⁶⁴ Se avsnitt 4.2.3.

¹⁶⁵ Nerep & Samuelsson (2009) del 1 s. 670

skulle man kunna anse att det är möjligt att föra en ogiltighetstalan på grund av att företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten. Det är främst den delen av lojalitetsplikten som konkretiseras/regleras i ABL som det går att grunda en ogiltighetstalan på. Den delen av lojalitetsplikten som ej är reglerad i ABL, men i aktiebolagsrätten blir svårare att ha som grund för en ogiltighetstalan. Det kan dock finnas fall som möjligtvis faller in under 8 kap. 41§ ABL.

5.2.3 Majoritetens möjligheter att agera

Ogiltighet är vanligtvis frågan om en sak som rör parterna i ett rättsförhållande, dvs. bolaget och dess motpart. På bolagets sida ligger ogiltighetssanktionen på styrelsens bord. Enskild aktieägare kan med andra ord inte föra talan om ogiltighet.¹⁶⁶ Aktieägarnas rätt att besluta i bolagets angelägenheter utövas vid bolagsstämma enligt 7 kap. 1§ ABL. Bolagsstämman kan ge styrelsen direktiv att föra ogiltighetstalan, förutsatt att röstmajoritet uppnås eller utse en ny styrelse som tar itu med saken.¹⁶⁷ I det fallet är styrelsen normalt sett skyldig att väcka talan.¹⁶⁸ Däremot har inte bolagsstämman eller enskild aktieägare rätt att agera vid domstol för bolaget i ett ärende gällande ogiltighetstalan.¹⁶⁹ Majoriteten har därmed stora möjligheter att påverka på bolagsstämman och ge styrelsen direktiv att föra ogiltighetstalan eller helt enkelt utse en ny styrelse som tar itu med saken.

5.2.4 Minoritetens möjligheter att agera

Det förutsätts att röstmajoritet uppnås för att aktieägarna på stämman skall kunna fatta beslut om att ge direktiv till styrelsen om att föra ogiltighetstalan, se ovan. Vilket kan vara problematiskt för en minoritet. Om minoritetens inte lyckas få sina röster hörda under ordinarie bolagsstämma så finns möjlighet att påkalla extra bolagsstämma enligt 7 kap. 13§ 2st. ABL. En minoritetsägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget har möjlighet att kalla till extra bolagsstämma enligt 7 kap. 13§ 2st. ABL. En vanlig uppfattning är att det är svårt att samla en minoritet som representerar tio procent av samtliga aktier i ett aktiebolag.¹⁷⁰ Då majoriteten motsätter sig minoriteten, så är minoritetens möjligheter att agera i en fråga om ogiltighetstalan begränsad.

¹⁶⁶ Sandström s. 237-238

¹⁶⁷ Sandström s. 237-238

¹⁶⁸ Sandström s. 238

¹⁶⁹ Sandström s. 259

¹⁷⁰ Bergström & Samuelsson (2012) s. 183-184

5.2.5 Några kommentarer

Ogiltighetstalan ligger främst på styrelsens bord. Därmed kan inte enskild aktieägare föra talan om ogiltighet, det måste i så fall ske genom bolagsstämmans direktiv till styrelsen. Det är främst den delen av lojalitetsplikten som konkretiseras/regleras i ABL som det går att grunda en ogiltighetstalan på. Det framgick i kapitlet att majoriteten har stora möjligheter att påverka styrelsen så att en ogiltighetstalan förs, i jämförelse med minoritetens begränsade möjligheter att agera. Minoritetens möjligheter att agera tar sig främst uttryck i möjligheten att kalla till extra bolagsstämma, vilket kräver en tiondel av samtliga aktier.

5.3 Företagsledningens skadeståndsansvar

5.3.1 Företagsledningens skadeståndsansvar – en introduktion

Enligt 29 kap. 1§ 1st. ABL ska en stiftare, styrelseledamot eller VD som när han eller hon fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget ska ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan tillfogas en aktieägare eller någon annan genom överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Vanligtvis skiljer man på det interna och det externa ansvaret. Det interna ansvaret är styrelseledamots och VD:s ansvar mot bolaget. Det externa ansvaret är styrelseledamots och VD:s ansvar mot tredje man och är mindre omfattande än ansvaret mot bolaget.¹⁷¹ I det här avsnittet kommer jag utgå ifrån uppdelningen av det interna och det externa ansvaret vid behandlingen av skadeståndsansvaret i 29 kap. 1§ 1st. ABL.

Jag börjar med att behandla rekvisiten för det interna ansvaret. Ur ansvarsregeln i 29 kap. 1§ 1st. 1p. ABL brukar man härleda fyra grundläggande rekvisit för att bolaget skall kunna utkräva skadeståndsansvar av styrelseledamot eller VD:

1. skada skall ha uppstått,
2. skada skall ha vållats inom skadevållarens uppdrag för bolaget,
3. skadevållaren skall ha förfarit culpöst och

¹⁷¹ Dotevall (2008) s. 209

4. adekvat kausalitet skall föreligga.¹⁷²

De aktiebolagsrättsliga skadeståndsreglerna grundar sig på att en befattningshavare som uppsåtligen eller av oaktsamhet *skadar* bolaget, en aktieägare eller tredje man, skall ersätta *skadan*.¹⁷³ Ersättningskyldigheten och storleken på skadeståndet beror på vad skadan omfattar samt i vilken utsträckning skadan är ersättningsgill.¹⁷⁴ Av 29 kap. 1§ ABL följer att en grundläggande ansvarsförutsättning är att det har uppstått skada. Det räcker inte med att skadan är latent, den måste vara fullbordad.¹⁷⁵ Även om styrelseledamot eller VD har agerat vårdslöst, kan han eller hon inte hållas ansvarig om inte någon skada har uppstått.¹⁷⁶ En skada kan uppstå av likväl positivt handlande som genom underlåtenhet.¹⁷⁷ Den skada som typiskt sett uppkommer i aktiebolagsrättsliga sammanhang är ekonomisk och normalt en ren förmögenhetsskada.¹⁷⁸ Svernlöv menar att en närmare definition av det aktiebolagsrättsliga skadebegreppet är mycket vanskligt. Risken finns att en sådan definition blir antingen så vid att den blir totalt intetsägande och därför oanvändbar eller också så kasuistisk att den inte går att tillämpa utanför sitt område.¹⁷⁹

*Skadan skall ha vållats i styrelseledamots eller VD:s uppdrag.*¹⁸⁰ VD:s uppdragstid regleras inte i ABL till skillnad från styrelseledamots, som enligt 8 kap. 13 § ABL sträcker sig till ”slutet av den första årsstämman som hålls efter det år då styrelseledamoten utsågs” förutsatt att inget annat föreskrivs i bolagsordningen. Ett styrelseuppdrag kan trots allt inte enligt samma stadgande sträcka sig längre än till slutet av den årsstämma som hålls fjärde räkenskapsåret efter det år då styrelseledamoten utsågs.¹⁸¹

Enligt 29 kap. 1§ 1st ABL ska skadevållaren ha förfarit *culpöst*. ABL reglerar inte uttömmande styrelseledamots och VD:s skadeståndsansvar. Därmed måste

¹⁷² Dotevall (1989) s. 88 ff och Dotevall (2008) s. 65

¹⁷³ Svernlöv (2012) s. 51

¹⁷⁴ Svernlöv (2012) s. 51-52

¹⁷⁵ Svernlöv (2012) s. 52

¹⁷⁶ Svernlöv (2012) s. 52

¹⁷⁷ SOU 1995:44 s. 241

¹⁷⁸ Svernlöv (2012) s. 53

¹⁷⁹ Svernlöv (2012) s. 53

¹⁸⁰ Dotevall (2008) s. 49

¹⁸¹ Dotevall (2008) s. 49

allmänna skadeståndsrättsliga principer beaktas, t.ex. vid culpabedömningen.¹⁸² Culpabedömningen görs vanligtvis utifrån två olika sätt, den fria culpa bedömningen och normskyddsläran. Den fria culpa bedömningen görs utifrån en sammanställning av kraven på aktsamhet; risken för skada, den sannolika skadans storlek, möjligheterna att förekomma skadan och den handlandes möjligheter att inse risken för skada.¹⁸³ Såvida författningar och andra föreskrifter, prejudikat eller sedvana inte ger tillräcklig ledning så måste domstolen göra en fri bedömning av kraven på handlandet.¹⁸⁴ En helhetsbedömning görs och väger de olika omständigheterna som nu nämnts, mot varandra. Sedan avgör man om dessa omständigheter krävde ett annat handlande än det som förekommit.¹⁸⁵ Normskyddsläran kan tillämpas för att avskära alltför oväntade eller avlägsna följder av ett handlande eller underlåtelse.¹⁸⁶ Genom att undersöka en norms syfte eller vilket intresse normen primärt skyddar kan avgränsningsproblem lösas. I fall då ansvaret för en skada som uppstått genom handlingsregel i lag överträtts gäller att ansvar inte kan göras gällande för mer oväntade eller avlägsna verkningar än de vilka en regel avser att skydda.¹⁸⁷ Mellan normskyddsläran och tillvägagångssättet som används vid culpabedömningen föreligger starka beröringspunkter.¹⁸⁸ Normskyddslärans funktion är att visa vilka skadeföljder som skall ersättas.¹⁸⁹ Det ligger nära till hands att helt bortse från kravet på förutsägbarhet när någon regel i ABL eller bolagsordningen överträtts, men att ansvar likaväl inte bör inträda för skador av extraordinär karaktär.¹⁹⁰

Generellt för culpabedömningen i aktiebolagsrätten är utgångspunkten att en styrelseledamot eller VD skall iaktta den omsorg som krävs av en syssloman i allmänhet.¹⁹¹ Vid culpabedömningen utnyttjas främst ABL:s, relevanta årsredovisningslags och bolagsordningens regler som måttstockar, men även

¹⁸² Dotevall (2008) s. 60

¹⁸³ Hellner & Radetzki, s. 133-134

¹⁸⁴ Hellner & Radetzki, s. 133-134

¹⁸⁵ Hellner & Radetzki, s. 134

¹⁸⁶ Andersson s. 365 ff

¹⁸⁷ Rodhe s. 319

¹⁸⁸ Dotevall (2008) s. 66

¹⁸⁹ Dotevall (2008) s. 66

¹⁹⁰ Dotevall (2008) s. 66 med hänvisning till Taxell (1963) s. 32

¹⁹¹ Prop. 1997/98:99 s. 186

andra lagar eller rättsliga föreskrifter enligt vilka styrelseledamot eller VD ålagts plikter gentemot bolaget kan påverka bedömningen.¹⁹²

Culparegeln delas vanligen upp i den objektiv och en subjektiv sida. Till *den objektiva* sidan hör kraven på att skada uppstått, att det föreligger orsakssamband mellan handling eller underlåtenhet och den inträffade skadan, att detta orsakssammanhang är adekvat samt att handlingen eller underlåtenheten i objektiv mening skall ha åstadkommit skada och således inte uppfyller de krav som skal ställas på styrelseledamots och VD:s uppträdande.¹⁹³ Till *den subjektiva sidan* av culparegeln hör förhållanden som rör skadevållarens person. Sådant förhållande kan få betydelse för ansvaret genom att vissa egenskaper hos skadevållaren kan föra med att man ställer högre krav på honom, medan andra däremot kan leda till att lägre krav skall ställas. Den subjektiva sidan rör med andra ord de psykiska faktorerna hos skadevållaren.¹⁹⁴

Den allmänna skadeståndsrättsliga principen om *krav på orsakssamband* mellan den inträffade skadan och den pliktstridiga handlingen eller underlåtenheten gäller för bolagsledningens skadeståndsansvar.¹⁹⁵ Om styrelseledamot eller VD försummat sin plikt föreligger inget orsakssamband med en uppkommen skada för bolaget om denna skada skulle ha inträffat alldeles oavsett pliktförsummelsen.¹⁹⁶ Det krävs att orsakssambandet är adekvat för att ansvaret skall inträda. Kravet på adekvans avskiljer alltför avlägsna följder av en handling eller underlåtenhet och även näraliggande men alltför oväntade verkningar.¹⁹⁷ Adekvanskriteriet gör det därmed möjligt att ur ett komplex av orsaker till en skada få fram de som är rättsligt relevanta. Kausalsambandet är föremål för adekvansprövningen. En adekvansbedömning går alltså inte ut på att bestämma ett kausalsamband utan förr en värdering av ett sådant samband.¹⁹⁸ Att konstatera om orsakssambandet har tillräcklig styrka är syftet med adekvansbedömningen.¹⁹⁹ Dotevall sammanfattar rättsläget som så att om styrelseledamot eller VD försummat sin plikt enligt ABL

¹⁹² Dotevall (1989) s. 92 ff

¹⁹³ Hagström s. 15 och Sofsrud s. 117 ff

¹⁹⁴ Agell s. 95 och Sofsrud s. 128 ff

¹⁹⁵ Dotevall (2008) s. 65

¹⁹⁶ Dotevall (2008) s. 65

¹⁹⁷ Rodhe s. 303

¹⁹⁸ Andersson s. 95

¹⁹⁹ Dotevall (2008) s. 66

eller bolagsordningen och det därvid uppkommer en skada för bolaget föreligger adekvat orsakssamband. Det innebär att det inte ställs särskilt stränga krav på bolagets bevisning av om det föreligger ett adekvat orsakssamband när bolaget riktar ett skadeståndsanspråk mot styrelseledamot eller VD.²⁰⁰

Aktieägare kan förorsakas skada på två sätt; dels indirekt (medelbart) genom att bolagets förmögenhet och därmed värdet på aktierna minskar, dels direkt (omedelbart) utan att bolaget lidit någon skada. För tredje man får skillnaden mellan indirekt och direkt skada betydelse, men inte för bolaget.²⁰¹ En klar distinktion mellan indirekt och direkt skada är inte möjlig att göra.²⁰² Exempelvis drabbas en aktieägare av direkt skada om han eller hon förvärvat en aktie till ett för högt pris på grund av felaktig eller ofullständig information t.ex. i ett prospekt. En aktieägare skadas indirekt genom att substansvärdet för aktien minskar genom att bolaget drabbas av en skada.²⁰³

Rekvisiten för externt ansvar är detsamma som för internt ansvar. Enligt 29 kap. 1§ 1st. 2p. ABL krävs dessutom att skadan åsamkats ”genom överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen”.²⁰⁴ Ansvarsbestämmelserna innebär att det endast är de regler i ABL eller bolagsordningen med syfte att skydda tredje man som kan sanktioneras.²⁰⁵ Det externa ansvaret mot aktieägare och tredje man kan som ovan nämnts delas in i två delar, ansvar för direkt skada som omedelbart drabbar aktieägare respektive tredje man samt för indirekt eller medelbar skada, där den direkta skadan tillfogas bolaget och aktieägarna respektive tredje man endast lider skada som en följd därav.²⁰⁶ Culpabedömningen vid extern skada sker i huvudsak på samma grund som för det interna ansvaret, dvs. i princip i enlighet med allmänna skadeståndsrättsliga principer och huvudsakligen med utnyttjande av ABL, bolagsordningen och interna instruktioner som måttstock.²⁰⁷ Gällande orsakssambandet så sker det i princip på samma sätt som vid en talan om

²⁰⁰ Dotevall (2008) s. 66-67

²⁰¹ Dotevall (2008) s. 70

²⁰² Dotevall (2008) s. 70

²⁰³ Dotevall (2008) s. 70-71

²⁰⁴ Svernlöv (2012) s. 74

²⁰⁵ Svernlöv (2012) s. 74

²⁰⁶ Svernlöv (2012) s. 74

²⁰⁷ Svernlöv (2012) s. 75

ersättning till bolaget.²⁰⁸ Det bör dock uppmärksammas att det kan finnas svårigheter vid tredjemansskada att begränsa kretsen av ersättningsberättigade.²⁰⁹ Kleineman förordar en tillämpning av normskyddsläran för att avgöra när en tredjemansskada bör ersättas enligt ABL.²¹⁰

5.3.2 Skadestånd till bolaget (internt ansvar)

5.3.2.1 Föreligger förutsättningar för bolaget att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten?

Stattin menar att det torde vara givet att det kan uppkomma skadeståndsansvar för det fall en styrelseledamot bryter mot en uppräknad plikt.²¹¹ Vidare är det svårare att bestämma hur kvalificerat brott som i så fall måste vara för handen eller hur kausalitet mellan ett pliktbrott och skadan skall påvisas.²¹² Enligt Nerep & Samuelsson är det klart att styrelseledamot och VD kan bli ansvarig för överträdelse av bestämmelser i ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen som ålägger honom förpliktelser gentemot bolaget. Även åsidosättande av andra lagar eller rättsliga föreskrifter genom vilka han som styrelseledamot eller VD har ålagts plikter mot bolaget skulle kunna grunda ansvar.²¹³ Om dessa har följts, har personen i fråga ofta uppträtt så aktsamt som det kan krävas och skadeståndsansvar kan inte göras gällande. Det skulle dock kunna förekomma fall där lagens och bolagsordningens regler har följts men tillbörlig omsorg ändå har åsidosatts. Då utgör det allmänna syssломannaansvaret grunden för aktsamhetsbedömningen.²¹⁴ Av styrelseledamöters och VD:s ställning som bolagets syssломän följer ett ansvar som sträcker sig längre än det som tillskapas av ABL:s och bolagsordningens uttryckliga bestämmelser. Styrelseledamot och VD är också ansvariga för att de med tillbörlig omsorg uppfyller de plikter som får anses följa av deras organställning i bolaget.²¹⁵ Nerep & Samuelsson menar även de att av styrelseledamots och VD:s ställning följer ett ansvar som sträcker sig längre ABL:s och bolagsordningens uttryckliga

²⁰⁸ Svernlöv (2012) s. 75

²⁰⁹ Kleineman s. 303 ff

²¹⁰ Kleineman s. 312

²¹¹ Stattin (2005) s. 199

²¹² Stattin (2005) s. 199

²¹³ Nerep & Samuelsson (2009) del 3 s. 390 och Andersson, Johansson, Skog s.

²¹⁴ SOU 1995:44 s. 242 ff, Dotevall (1989) s. 98 ff, Dotevall (2008) s. 60 ff

²¹⁵ SOU 1995:44 s. 242

bestämmelser.²¹⁶ Normskyddsläran kommer till användning som verktyg för att avgöra om den norm som överträtts har till ändamål att skydda det förmögenhetsintresse som skadats när det gäller styrelseledamots och VD:s ansvar mot bolaget.²¹⁷ Lojalitetsplikten innebär att företagsledningen skall handla i enighet med bolagets intresse.²¹⁸ Bolagets intresse kan likställas med aktieägarnas gemensamma intresse. Därmed skyddar lojalitetsplikten hela aktieägarkollektivets intresse och inte endast enskild aktieägares intresse.²¹⁹

Likt redogjorts ovan så föreligger det förutsättningar för bolaget att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten. Det skulle kunna tänka sig vara mer problematiskt att bevisa en överträdelse av den delen av lojalitetsplikten som ej regleras i ABL, utan i aktiebolagsrätten än den delen som regleras/konkretiseras i ABL. Oavsett vilken del av lojalitetsplikten som överträtts så föreligger det dock förutsättningar för bolaget att erhålla skadestånd.

5.3.2.2 Majoriteten

Majoriteten kan väcka talan om skadestånd till bolaget enligt 29 kap. 7§ ABL. Talan om skadestånd till bolaget får väckas enligt 1-3§§, om majoritet eller minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget, vid bolagsstämma har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan, eller när det gäller en styrelseledamot eller VD, har röstat mot ett förslag om ansvarsfrihet. En majoritet upplever sannerligen inget problem med röstgränsen på en tiondel av samtliga aktier i bolaget, för att väcka talan om skadestånd till bolaget.

5.3.2.3 Minoriteten

I fråga om skadestånd till bolaget kan en minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget väcka talan enligt 29 kap. 7§ ABL, likt redogjort ovan. En vanlig uppfattning är att det är svårt att samla en minoritet som representerar tio procent av samtliga aktier i ett aktiebolag.²²⁰

²¹⁶ Nerep & Samuelsson (2009) del 3 s. 391

²¹⁷ Dotevall (2008) s. 210

²¹⁸ Se avsnitt 4.3.

²¹⁹ Se avsnitt 4.6.

²²⁰ Bergström & Samuelsson (2012) s. 183-184

5.3.2.4 Några kommentarer

Företagsledningen kan bli ansvarig för överträdelser av bestämmelser i ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen som ålägger honom förpliktelser gentemot bolaget. Även genom åsidosättande av andra lagar eller rättsliga föreskrifter genom vilka han som styrelseledamot eller VD har ålagts plikter mot bolaget skulle kunna grunda ansvar. Av styrelseledamöters och VD:s ställning som bolagets syssemän följer ett ansvar som sträcker sig längre än det som tillskapas av ABL:s och bolagsordningens uttryckliga bestämmelser.²²¹ Därmed så finns det förutsättningar för bolaget att erhålla skadestånd då företagsledning ej iakttagit lojalitetsplikten. Oavsett om det är lojalitetsplikten som konkretiseras/regleras i ABL eller lojalitetsplikten som regleras i aktiebolagsrätten så finns det förutsättningar för bolaget att erhålla skadestånd då företagsledning ej iakttagit den. Majoritetens möjligheter att väcka talan om skadestånd till bolaget är mycket goda medan minoritetens möjligheter är betydligt mer begränsade.

5.3.3 Föreligger förutsättningar för aktieägare att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten? (externt ansvar)

Styrelseledamot och VD:s ansvar mot tredje man är mindre omfattande än ansvaret mot bolaget. För att styrelseledamot och VD ska drabbas av ansvar mot tredje man skall enligt 29 kap. 1§ 2p. ABL ”denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen” överträtts.²²² Det är bolaget som primärt ansvarar mot tredje man och inte styrelseledamot och VD, vilket följer av begränsningen i 29 kap. 1§ 2p. ABL.²²³ Normskyddsläran kommer till användning som verktyg för att avgöra om den norm som överträtts har till ändamål att skydda det förmögenhetsintresse som skadats när det gäller styrelseledamots och VD:s ansvar mot tredje man. Om så är fallet kan följaktligen den aktuella försummelsen sannolikt betraktas som culpös och ansvar inträda.²²⁴ Avgörande vid bedömningen av om styrelseledamot eller VD är ansvarig mot tredje man är om

²²¹ Se avsnitt 5.3.2.1.

²²² Dotevall (2008) s. 209

²²³ Dotevall (2008) s. 209

²²⁴ Dotevall (2008) s. 210

den överträdde normen har till syfte att skydda tredje mans intresse.²²⁵ Lojalitetsplikten avser enbart att skydda bolagets intresse och inte primärt enskilda aktieägare eller borgenär, det medför att tredje man inte kan åberopa det som grund för skadeståndsanspråk.²²⁶

Enligt Johansson bör rätt för en enskild aktieägare att föra skadeståndstalan för indirekt skada endast erkännas om den skada som tillfogats bolaget reellt riktar sig mot en viss eller vissa aktieägare, t.ex. då generalklausulen eller likhetsprincipen åsidosatts.²²⁷ Enligt Dotevall kan en minoritetsägare som innehar tio procent av aktierna enligt 29 kap. 9§ ABL väcka talan för bolagets räkning och på detta sätt få ersättning indirekt.²²⁸ I övriga situationer gäller i princip att de inte är möjligt för aktieägare eller borgenär att väcka talan för bolagets räkning mot företagsledningen.²²⁹

I sammanhanget är det värt att nämna NJA 2000 s.404 där majoritetsägaren tillskansar sig bolagsegendom till underpris, men följd att minoritetsägaren indirekt drabbas av förlust genom att aktierna sjunker i värde. HD ansåg att styrelsens beslut innebar en otillbörlig fördel till nackdel för minoritetsägaren i fallet. Orsakssambandet kan dock vålla problem, minoritetsägarens aktier kan ha förlorat i värde av annan anledning än att egendom sålts till underpris.²³⁰

Märk dock Svernlövs uppfattning i situationen gällande direkt skada som drabbar en aktieägare. Enligt Svernlöv är det inte problematiskt att erkänna en aktieägare rätt till ersättning för direkt skada, under förutsättning att förutsättningarna för ansvar enligt 29 kap. 1§ 2p. ABL i övrigt är uppfyllda.²³¹ I dessa fall kan aktieägaren alltså själv väcka talan mot företagsledningen utan hinder av meddelad ansvarsfrihet eller av de särskilda preskriptionsfrister som anges i 29 kap. ABL.²³²

²²⁵ Dotevall (2008) s. 211

²²⁶ Dotevall (2008) s. 211

²²⁷ Johansson (2011) s. 371 ff jfr NJA 2000 s. 404

²²⁸ Dotevall (2008) s. 71

²²⁹ Dotevall (1989) s. 471

²³⁰ Sandström s. 401

²³¹ Svernlöv (2012) s. 77

²³² Svernlöv (2012) s. 77

5.3.3.1 Några kommentarer

I det externa ansvaret krävs enligt 29 kap. 1§ 2p. ABL ”denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen” överträtts för att det ska föreligga förutsättningar för aktieägare att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten, se ovan. I det externa ansvaret så blir skillnaden mellan lojalitetsplikten som konkretiseras/regleras i ABL och lojalitetsplikten som regleras i aktiebolagsrätten väsentlig. Det är enbart möjligt för aktieägare att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit den delen av lojalitetsplikten som regleras/konkretiseras i ABL. Som ovan nämnt så finns det även en skillnad mellan direkt och indirekt skada. Den främsta och i princip enda möjligheten för aktieägare att få ersättning är att enligt 29 kap. 9§ ABL väcka talan för bolagets räkning och på detta sätt få ersättning indirekt.

5.4 Särskild granskning

I min framställning antas det enbart vara minoriteten som har ett intresse av att väcka förslag om särskild granskning. Majoriteten har som tidigare nämnts ett långtgående inflytande i företaget och goda övervakningsmöjligheter. Majoriteten har stora möjligheter att få fram information om företagets verksamhet och företagsledningens kompetens.²³³

5.4.1 Förutsättningar för att erhålla särskild granskning - en introduktion

Med stöd av 10 kap. 21§ ABL kan aktieägare väcka förslag om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid, eller av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget.²³⁴ Förslaget skall framställas på den ordinarie bolagstämman eller på en extra stämma där ärendet enligt kallelsen ska behandlas. För att förslaget ska gå igenom krävs att ägare till minst en tiondel av samtliga aktier, eller en tredjedel av de vid stämman företrädde aktierna ställer sig bakom förslaget enligt 10 kap. 22§ ABL. Om minoritetens lyckas få bolagsstämmas bifall i frågan om särskild granskare, ska länsstyrelsen på begäran av aktieägare, efter hörande av bolagets styrelse, förordna en eller flera granskare. När den särskilde granskaren utfört sitt uppdrag, presenteras dennes rapport på

²³³ Se avsnitt 3.

²³⁴ Bergström & Samuelsson (2012) s. 186

bolagsstämman. Samtliga aktieägare har tillgång till rapporten och dessutom rätt att få den i skriftligt format enligt 10 kap. 23§ ABL. Därmed kommer rapporten få offentlig karaktär, även om den i formell mening enbart angår bolagets aktieägare. Det finns i allmänhet inte någon praktisk möjlighet att vidmakthålla sekretess kring en skriftlig rapport som distribueras till samtliga aktieägare som begär den.²³⁵

5.4.2 Kan en minoritet erhålla särskild granskning då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten?

Som ovan nämnts kan aktieägare med stöd av 10 kap. 21§ ABL väcka förslag om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid, eller av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget.²³⁶ Minoritetsägare till minst en tiondel av samtliga aktier eller en tredje del av de vid stämman företrädde aktierna kan alltså besluta om särskild granskning av vissa åtgärder eller förhållanden i bolaget, som kan antas vara det som ligger till grund för överträdelse av lojalitetsplikten. Om man antar att åtgärder, förhållanden eller bolagets förvaltning och räkenskaper kan kopplas till lojalitetsplikten så är det möjligt att en minoritet kan erhålla särskild granskning då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten.

5.4.3 Några kommentarer

Särskild granskning kan som det redogjorts för avse granskning av åtgärder, förhållanden eller bolagets förvaltning och räkenskaper. Om någon av de nämnda grunderna kan kopplas samma till lojalitetsplikten så torde det vara möjligt att erhålla särskild granskning på grund av att företagsledningen inte iakttagit lojalitetsplikten. Intressant att uppmärksamma är att särskild granskning på ett sätt bryter mot principen att majoriteten bestämmer.

5.5 Avslutande kommentar

I det här kapitlet har det redogjorts för de rättsliga sanktioner majoritets- och minoritetsägare kan åberopa då företagsledningen ej har iakttagit lojalitetsplikten. Ogiltighetstalan ligger främst på styrelsens bord. Därmed kan inte enskild aktieägare föra talan om ogiltighet, det måste i så fall ske genom bolagsstämmans

²³⁵ Bergström & Samuelsson (2012) s. 186

²³⁶ Bergström & Samuelsson (2012) s. 186

direktiv till styrelsen. Det är främst den delen av lojalitetsplikten som konkretiseras/regleras i ABL som det går att grunda en ogiltighetstalan på. Det framgick att majoriteten har stora möjligheter att påverka styrelsen så att en ogiltighetstalan förs, i jämförelse med minoritetens begränsade möjligheter att agera. Minoritetens möjligheter att agera tar sig främst uttryck i möjligheten att kalla till extra bolagsstämma, vilket kräver en tiondel av samtliga aktier.

Gällande företagsledningens skadeståndsansvar skiljer man på det interna och det externa ansvaret samt mellan indirekt- och direkt skada. Det finns fyra rekvisit som ska vara uppfyllda för att företagsledningen skall vara skadeståndsskyldiga, vilka i grova drag är samma för det interna och det externa ansvaret. Det ska ha uppstått skada, skadan skall ha vållats inom uppdraget, skadevällaren skall ha förfarit culpöst och adekvat kausalitet skall föreligga.

Det finns en skillnad mellan det interna och det externa ansvaret som bör uppmärksammas. Den stora skillnaden är vilka förutsättningar det föreligger i det interna respektive det externa ansvaret för att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten. Oavsett vilken del av lojalitetsplikten som företagsledningen inte iakttagit så finns det förutsättningar för bolaget att erhålla skadestånd i det interna ansvaret. I det externa ansvaret så föreligger det endast förutsättningar för aktieägare att erhålla skadestånd då den delen av lojalitetsplikten som regleras/konkretiseras i ABL inte iakttagits av företagsledningen. Den främsta möjligheten för aktieägare att få ersättning är att enligt 29 kap. 9§ ABL väcka talan för bolagets räkning och på detta sätt få ersättning indirekt.

En minoritet kan erhålla särskild granskning om den har stöd av minst en tiondel av samtliga aktier eller en tredjedel av de vid stämman företrädde aktierna. Om lojalitetsplikten kan kopplas samman med åtgärder, förhållanden eller bolagets förvaltning och räkenskaper så kan man säga att det finns grund för särskild granskning om företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten.

6. Några sammanfattande kommentarer och slutsatser

Styrelsen ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter. Om det finns en VD i aktiebolaget ansvarar denna för den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. Det är viktigt att uppmärksamma skillnaden mellan styrelsen och styrelseledamoten. Styrelsen beslutar i form av ett kollegialt organ medan styrelseledamoten intar en sysslomans liknanden ställning. I grunden intar både styrelseledamoten och VD en uppdragsställning, men VD:s ställning bär även drag av arbetsrättsliga inslag.

I aktiebolaget har majoritetsägaren mycket makt och ett långtgående inflytande över företagsledningen. Minoritetsägarna är en betydligt mer utsatt grupp än majoritetsägarna. Dock finns det en risk för både majoritets- och minoritetsägarna att företagsledningen missbrukar sin makt och agerar illojalt i förhållande till båda ägargrupperna.

I doktrin diskuteras och ifrågasätts styrelseledamots och VD:s rättsliga ställning och klassificering som sysslomanskap. Ur sysslomansställningen kan man härleda en vård- eller lojalitetsplikt. Bolagets intresse anses vara lika med intresset hos samtliga aktieägare, vilket är väsentligt då det diskuteras vem lojalitetsplikten skyddar. Ur begreppet bolagets intresse skulle man kunna säga att lojalitetsplikten skyddar aktieägarnas gemensamma intresse, inte enskild aktieägares intresse. Uppdelningen som görs mellan den konkreta lojalitetsplikten som regleras i ABL och den delen som ej regleras i ABL utan i aktiebolagsrätten är viktig i sammanhanget. Uppdelningen är viktig och intressant när det kommer till hur lojalitetsplikten sanktioneras.

De sanktioner som det redogörs för i uppsatsen, d.v.s. vad majoritets- och minoritetsägare kan åberopa då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten, är ogiltighetstalan, skadestånd och särskild granskning.

Det finns grund för ogiltighetstalan då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten. Ogiltighetstalan ligger främst på styrelsens bord. Därmed kan inte enskild aktieägare föra talan om ogiltighet, det måste i så fall ske genom bolagsstämmans direktiv till styrelsen. Det är främst den delen av lojalitetsplikten som konkretiseras/regleras i ABL som det går att grunda en ogiltighetstalan på. Det framgick att majoriteten har stora möjligheter att påverka styrelsen så att en ogiltighetstalan förs, i jämförelse med minoritetens begränsade möjligheter att agera. Minoritetens möjligheter att agera tar sig främst uttryck i möjligheten att kalla till extra bolagsstämma, vilket kräver en tiondel av samtliga aktier.

Gällande företagsledningens skadeståndsansvar skiljer man på det interna och det externa ansvaret samt mellan indirekt- och direkt skada. Det finns fyra rekvisit som ska vara uppfyllda för att företagsledningen skall vara skadeståndsskyldiga, vilka i grova drag är samma för det interna och det externa ansvaret. Det ska ha uppstått skada, skadan skall ha vållats inom uppdraget, skadevållaren skall ha förfarit culpöst och adekvat kausalitet skall föreligga. Skillnaden mellan det interna och det externa ansvaret bör uppmärksammas. I det *interna ansvaret*, oavsett om det är lojalitetsplikten som konkretiseras/regleras i ABL eller lojalitetsplikten som regleras i aktiebolagsrätten finns det förutsättningar för bolaget att erhålla skadestånd då företagsledning ej iakttagit den. Det finns därmed goda möjligheter för bolaget att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten. I det *externa ansvaret* krävs enligt 29 kap. 1§ 2p. ABL ”denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen” överträtts för att det ska föreligga förutsättningar för aktieägare att erhålla skadestånd då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten. Vilket innebär att det enbart föreligger förutsättning för aktieägare att erhålla skadestånd då företagsledningen inte iakttagit den delen av lojalitetsplikten som regleras/konkretiseras i ABL. Den främsta och i princip enda möjligheten för aktieägare att få ersättning är att enligt 29 kap. 9§ ABL väcka talan för bolagets räkning och på detta sätt få ersättning indirekt. Vilket gör det väldigt begränsat för aktieägare att få ersättning när företagsledningen inte iakttagit lojalitetsplikten.

En minoritet kan erhålla särskild granskning om den har stöd av minst en tiondel av samtliga aktier eller en tredjedel av de vid stämman företrädde aktierna. Om lojalitetsplikten kan kopplas samman med åtgärder, förhållanden eller bolagets

förvaltning och räkenskaper kan man säga att det finns grund för särskild granskning om företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten.

Som jag nämnt tidigare skyddar lojalitetsplikten aktieägarnas gemensamma intresse. Lojalitetsplikten skyddar kort och gott alla aktieägarna. Däremot när det gäller vilka rättsliga sanktioner som majoritets- och minoritetsägarna kan åberopa då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten skiljer sig ägargruppernas möjligheter att agera. Då det gäller ogiltighetstalan har majoritetsägaren stora möjligheter att påverka styrelsen, medan minoritetens möjligheter att göra detta är små. Vid skadeståndstalan har majoriteten större möjligheter än minoriteten att agera. När det gäller särskild granskning är avsikten främst att minoriteten ska kunna agera och verkar som en minoritetsrättighet. Det är viktigt att poängtera att de två delarna av lojalitetsplikten får betydelse för de rättsliga sanktioner som majoritets- och minoritetsägare kan åberopa då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten.

Slutligen skulle jag vilja säga att lojalitetsplikten skyddar aktieägarnas gemensamma intresse, men alla aktieägare ges inte samma möjligheter att agera då företagsledningen ej iakttagit lojalitetsplikten. Lojalitetsplikten kan alltså sägas ha två sidor på grund av detta.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

SOU 1941:9 Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m.m. 11.

SOU 1995:44 Aktiebolagets organisation.

Propositioner

NJA II 1895 nr 3. Den nya bolagsstiftningen.

NJA II 1910 nr 14. Ny lagstiftning om aktiebolag.

NJA II 1915

Prop. 1973:93 Förslag till ny aktiebolagslag.

Prop. 1975:103 Förslag till ny aktiebolagslag.

Prop. 1997/98:99 Aktiebolagets organisation.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag.

Litteratur

Adlercreutz, Axel. (1989) *Avtalsrätt I* (9 uppl.), Juristförlaget i Lund

Agell, Anders. (1962) *Samtycke och risktagande – studier i skadeståndsrätt*, Stockholm

Andersson, Håkan. (1997) *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*, Iustus Förlag

Bergström, Clas. & Samuelsson, Per. (2009) *Aktiebolagets grundproblem* (3 uppl.), Norstedts Juridik

Bergström, Clas. & Samuelsson, Per. (2012) *Aktiebolagets grundproblem* (4 uppl.), Norstedts Juridik

Bernitz, Ulf., Heuman, Lars., Leijonhufvud, M., Seipel, P., Warling-Nerep, W., Vogel, H-H. (2010) *Finna rätt – Juristens källmaterial och arbetsmetoder* (11 uppl.), Norstedts Juridik

Beyer, Claes. & Båvestam, Urban. (2008) *Är minoritetsskyddet befogat – finns det risk för minoritetsmissbruk?* Ur Redaktör: Svernlöv, Carl. (2008) *Aktiebolagens minoritetsskydd*, Stockholm Centre for Commercial Law, Juridiska institutionen

Dotevall, Rolf. (1989) *Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör: en aktiebolagsrättslig studie i komparativ belysning*, Norstedts Juridik

Dotevall, Rolf. (2008) *Bolagsledningens skadeståndsansvar* (2uppl.), Norstedts Juridik

Hagströmer, Johan Vilhelm. (1872) *Om aktiebolag enligt svensk rätt*, Uppsala

Hagström, V. (1981) *Culpanormen*

Hasselrot, Berndt. (1920) *Juridik och politik, första bandet, omfattande uppsatser ang. pant- och retentionsrätt, sysslomannaskap, tjänstehjonslega och tjänstelaga*, Malmö

Hellner, Jan. & Marcus Radetzi. (2010) *Skadeståndsrätt* (8 uppl.) Norstedts juridik

Johansson, Svante. (2001) *Nials svensk associationsrätt - i huvuddrag* (8 uppl.) Norstedts Juridik

Johansson, Svante. (2011) *Svensk associationsrätt i huvuddrag* (10 uppl.) Stockholm

Kleineman, Jan. (1987) *Ren förmögenhetsskada*, Stockholm

Munukka, Jori. (2007) *Kontraktuell lojalitetsplikt*, Jure

- Nerep, Erik. & Samuelsson, Per. (2009) *Aktiebolagslagen – en lag kommentar del 1 kapitel 1-10* (2 uppl.), Thomson Fakta
- Nerep, Erik. & Samuelsson, Per. (2007) *Aktiebolagslagen – en lag kommentar del 3 kapitel 23-32*, Thomson Fakta
- Nerep, Erik. & Samuelsson, Per. (2009) *Aktiebolagslagen – en lag kommentar del 3 kapitel 23-32* (2 uppl.), Thomson Fakta
- Rodhe, Knut. (1956) *Obligationsrätt*, Stockholm
- Sandgren, Claes. (2007) *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare Ämne, material, metod och argumentation* (2 uppl.), Norstedts Juridik
- Sandström, Torsten. (2012) *Svensk aktiebolagsrätt* (4 uppl.), Norstedts Juridik
- Sofsrud, Thorbjørn. (1999) *Betyrelsens beslutning og ansvar. Spørsmål til bedømmelse af bestyrelsesmedlemmers erstatningsansvar*
- Stattin, Daniel. (2005) *Företagsstyrning*, Uppsala
- Stattin, Daniel. (2008) *Företagsstyrning* (2 uppl.), Uppsala
- Stenbeck, Einar., Wijnbladh, Mats., Nial, Håkan. (1970), *Aktiebolagslagen – jämte dithörande författningar med förklaringar* (6 uppl.), Norstedts Juridik
- Svernlöv, Carl. (2002). *Aktiebolagets suppleanter* (2 uppl.), Norstedts juridik
- Svernlöv, Carl. (2012) *Styrelse- och VD-ansvar i aktiebolaget – en introduktion* (2 uppl.), Norstedts Juridik
- Taxell, Lars Erik. (1983) *Aktiebolagets organisation*, Åbo
- Taxell, Lars Erik. (1963) *Ansvar och ansvarsfördelning i aktiebolag*, Åbo
- Taxell, Lars Erik. (1988) *Bolagsledningens ansvar*, Åbo
- Werlauff, Erik. (1991) *Selskabsmasken – loyalitetspligt og generalklaussul i selskabsretten*
- Åhman, Ola. (1997) *Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten – Om aktiebolagets ställföreträdare och gränserna för deras representationsrätt*, Iustus Förlag

